КОНТРОЛЬНЫЙ ЭКЗЕМПЛЯР

99

Масса а мехкашкара пролетареш, вІашагІкхета!

ШИНАРДИ,
21
НОЯБРЬ,
1967 шу.
138 (4463).

Мах 2 кап.

СЕРДАЛО
(«Свет»)

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-ГІалгІай обкома Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Советан Министрий Советен орган.
Орган Чечено-Ингушского обкома Коммунистической партии Советского Союза, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР.

АРАДУВЛ
1923 ШЕРА ДЕНЗ

НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА СЕССИ

1968 ШЕРА НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ХАЛКЪА БОАХАМ ДЕГІАБОАЛАБАРА ПЛАНАХ А 1969-чеи 1970-чеи ШЕРАШКА НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ХАЛКЪА БОАХАМ ДЕГІАБОАЛАБАРА ПЛАНЕХ А, ДОЛА

НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АВТОНОМНИ СОВЕТСКИ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ РЕСПУБЛИКА

ЗАКОН

Нохч-ГІалгІай Автономни Советски Социалистически Республика Лакхехьарча Совето **соцам бу:**

Статья 1. Нохч-ГІалгІай АССР Министрий Совето хьачуенна 1968 шера Нохч-ГІалгІай АССР халкъа боахам дегІабоалабара паччахьалкхен план а 1969-чеи 1970-чеи шерашка республика халкъа боахам дегІабоалабара планаш а Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета планово-бюджетнии отраслевии комиссеша дагь тоаларащ юкъе а хьош къоабалъе.

Статья 2. 1968 шера Нохч-ГІалгІай АССР халкъа боахам дегІабоалабара Паччахьалкхен плана укх тайпара керттера хьокхамаш чІоагІде:

(1967 шераца проценташ лоархІаш нийсйича дукхагІа яккхара)

Промышленноста продукци	8,3
цу дакъе:	
Нохч-ГІалгІай АССР моттигерча промышленноста министерство	9.0
Нохч-ГІалгІай АССР кхачан промышленноста министерство	8,3
Нохч-ГІалгІай АССР бахача наха шІагІа эша гІулакхаш дара министерство	7,3
Нохч-ГІалгІай АССР гІишлой материалий промышленноста управлени	6,6
Нохч-ГІалгІай АССР йоагоча хІамай промышленноста управлени	2,5-зза
Паччахьалкхен централизованни капитальни вложенеш	6,0

Статья 3. 1967 шераца нийсйича 1968 шера дукхагІа хулийтилга Іалаште:

Паччахьалкхени кооперативнии торговле розничии товарооборот (вІаший нийсдеча махьашца лоархІаш)	7,6 процент
Паччахьалкхен капитальни вложеней чотах хьалдаьча цІеной чуІе моттиг эксплуатаце дІаялар	13,0 процент
Пачхахьалкхен бюджете латтача, деша даха ха йсацача берий учреждeнешкара бераш	10,7 процент
Общеобразовательни школашка деша дагІа бераш	4,5 процент
Бахача наха шІагІа эша гІулакхаш дара балха боарам	18.2 процент

Статья 4. 1969-чеи 1970-чеи шерашка Нохч-ГІалгІай АССР халкъа боахам дегІабоалабара планий укх тайпара керттера хьокхамаш чІоагІде:

(1965 шераца процентаца лоархІаш лакхъе).

	1969 шера	1970 шера.
Промышленни продукци	141,3	157,0
Пачхахьалкхен централизованни капитальни вложенеш	119,0	117,0
Пачхахьалкхени кооперативнии торговле розничии товарооборот (вІаший нийсдеча махьашца лоархІаш)	134,0	143,4
Пачхахьалкхен капитальни вложеней чотах хьалдаьча цІеной чуІе моттиг эксплуатаце дІаялар	110, 0	103,1

Статья 5. Нохч-ГІалгІай АССР Министрий Совета тІадуллалда:

а) 1968 шера Нохч-ГІалгІай АССР халкъа боахам дегІабоалабара Пачхахьалкхен планах а 1969-чеи 1970-чеи шерашка Нохч-ГІалгІай АССР халкъа боахам дегІабоалабара планах а лаьца яьча, Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета планово-бюджетнии отраслевии комиссей заключенеш тІарча предложенешкеи замечанешкеи, хІаьта иштта Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета сесce депутаташа хьакхайкаьча предложенешкеи замечанешкеи хьожилга а царех лаьца эша йоагІаш йола решенеш тІаэцилга а:

б) нагахьа санна данза даргдоацаш хуле 1969-чеи 1970-чеи шерашка Нохч-ГІалгІай АССР халкъа боахам дегІабоалабара хьокхамаш шера планий проекташка хьожача хана нийсделга.

Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель
И. АЛМАЗОВ.

Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь
Г. СКЛОКИН.

г. Грозный, 1967 шера 16 ноябрь.

«КЪАХЬЕГАМА РЕСУРСАЕХ ПАЙДА ЭЦАРА ЙОЛА НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР МИНИСТРИЙ СОВЕТА УПРАВЛЕНИ ВІАШАГІЙОЛЛАРАХ» ДОЛА НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА УКАЗ ЧІОАГІДАРА ХЬАКЪЕХЬА А НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР КОНСТИТУЦЕ (КЕРТТЕРЧА ЗАКОНА) 44 СТАТЬЯНА ТІАТОХАР ЮКЪЕДАХЬАРА ХЬАКЪЕХЬА А ДОЛА

НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АВТОНОМНИ СОВЕТСКИ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ РЕСПУБЛИКА

ЗАКОН

Нохч-ГІалгІай Автономни Советски Социалистически Республика Лакхехьарча Совето **соцам бу:**

«Къахьегама ресурсаех пайда эцара йола Нохч-ГІалгІай АССР Министрий Совета управлени вІашагІйоллараx» дола Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиума 1967 шера 7 июлера Указ чІоагІде.

Цунга хьежжа Нохч-ГІалгІай АССР Конституце (Керттерча Закона) 44 статья «ГІишлошъяреи архитектураи гІулакхашта йола» яхача дешаел тІехьагІа «Къахьегама ресурсаех пайда эцара йола» яхача дешаш-ца дІакхоачашъе.

Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель
И. АЛМАЗОВ.

Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь
Г. СКЛОКИН.

г. Грозный, 1967 шера 16 ноябрь.

1968-ча ШЕРА НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АВТОНОМНИ СОВЕТСКИ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ РЕСПУБЛИКА ПАЧЧАХЬАЛКХЕН БЮДЖЕТА ХЬАКЪЕХЬАРА

НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АВТОНОМНИ СОВЕТСКИ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ РЕСПУБЛИКА

ЗАКОН

Нохч-ГІалгІай Автономни Советски Социалистически Республика Лакхехьарча Совето **соцам бу:**

Статья 1. Нохч-ГІалгІай АССР Министрий Совето хьачуенна 1968 шера йола Нохч-ГІалгІай Автономни Советски Социалистически Республика Пачхахьалкхен бюджет доходаштеи расходаштеи 85176 эзар сом а долаш чІоагІъе.

Статья 2. Пачхахьалкхени кооперативнии предприятешкареи организацешкареи 1968 шера Нохч-ГІалгІай АССР Пачхахьалкхен бюджете хьачуйоагІа доходаш — оборота тІара йоаха налог, пайдаш тІара хьачутела ахча, производственни керттерча фондехи оборотни средствеехи тела мах, подоходни налог, социалистически боахамгара хьатІайоагІа кхыйола доходаш — ерригаш а 69174 эзар сом оттае.

Статья 3. Халкъа боахама финансировани ярга — промышленность, юрта боахам, лаькъий боахам, чуІеча цІеной-коммунальни боахам, бувзам, халкъа боахама кхыдола дакъош дегІадоаладарга — дІалохийта деррига ахча 1968 шера Нохч-ГІалгІай АССР Пачхахьалкхен бюджете 13481 эзар сом оттаде.

Статья 4. Социально культурни мероприятешта — массане юкъарча дешара школашта, юкъерча специальни дешара заведенешта, Іилма тохкама учреждeнешта, библиотекашта, клубашта, театрашта, кепайоазонна, просвещенеи культураи кхыча мероприятешта; больницашта, берий яслешта, санаторешта, унахцІено лорайреи физически культураи кхыча учреждeнешта; пенсештеи пособештеи — дІахеца деррига ахча 1968 шера Нохч-ГІалгІай АССР Пачхахьалкхен бюджете 68256 эзар сом оттаде.

Статья 5. Пачхахьалкхен управлене органаш лелаяра дІахеца ахча 1968 шера Нохч-ГІалгІай АССР-а Пачхахьалкхен бюджете 2752 эзар сом оттаде.

Статья 6. 1968 шера Нохч-ГІалгІай АССР-а республиканcки бюджет доходаштеи расходаштеи деррига а 41441 эзар сом долаш чІоагІъе а 1969 шера 1-ча январе карара оборотни кассови ахча 1400 эзар сом оттаде а.

Статья 7. 1968 шера районийи городийи бюджеташ доходаштеи расходаштеи деррига а 59636 эзар сом долаш а цу бюджеташта 1969 шера 1 январе карара оборотни кассови ахча деррига а 2600 эзар сом а оттаде, цу дакъе:

(эзараш сомаш)

	1968 шера доходаши расходаши	1969 шера 1-ча январе карара оборотни кассови ахча
1. Ачхой-Мартана район	2164	110
2. Ведана район	1971	110
3. Грозненски район	3417	190
4. Надтеречни район	1577	90
5. Наьсарен район	2734	160
6. Наурски район	2276	140
7. Ножай-Юрта район	2564	120
8. Советски район	1350	80
9. Сунженски район	3062	170
10. Урус-Мартана район	3018	160
11. Шаьла район	4083	225
12. Шелковской район	2467	150
13. Город Грозный	23316	620
14. Город Гудермес	3047	145
15. Город МалгІабик	2592	130

Статья 8. 1968 шера районийи городийи бюджеташка хьачутела ахчаш чІоагІдолда:

а) бахача нахагара йоаккхача подоходни налога тІара, колхозашкара йоахача подоходни налога тІара, оборота тІара йоахача налога тІара хьачудоагІа ахча укх боараме:

дІачутелача ахчай процент

	бахача нахагара йоахача налога тІера	колхозашкара йоахача подоходни налога тІера	оборота тІера йоаха налога тІера
1. Ачхой-Мартана район	50	—	100
2. Ведана район	100	100	100
3. Грозненски район	50	100	100
4. Надтеречни район	50	—	100
5. Наьсарен район	50	—	100
6. Наурски район	90	100	61,1
7. Ножай-Юрта район	100	100	100
8. Советски район	100	100	100
9. Сунженски район	80	80	62,2
10. Урус-Мартана район	50	—	100
11. Шаьла район	50	100	100
12. Шелковской район	50	80	13,8
13. Город Грозный	35	—	7.1
14. Город Гудермес	100	100	86,9
15. Город МалгІабик	50	100	100

б) кооперативни предприятешкареи общественни организацей хозорганашкареи йоахача подоходни налога тІара, юрта боахама налога тІара, бераш доацача, цхьаьча, кІезига дезал болча СССР гражданашкара йоахача налога тІара, хьунгара йоагІача дохода тІара, 1968 шера ахчан-хІамай лотерея тІара хьачутелача ахчах 100 процент;

в) кооперативнии общественнии организацей имуществана шоай лоІаме еча страхованех, транспортерча пассажирашта лекхар даь тІаюжаеча страхованех, лекхар даь тІаюжаьча страховане кхыча тайпаех хьатІадоагІача ахчан тІара 10 проценти бахача наха теккхача страховой ахчаш тІара (йІаьххача хана вахара еча страхованегара дІайиккхача) 50 проценти;

г) 1968 шера паргІатта лела пачхахьалкхен чура кхаж боагІа заемаш йохкарах хьатІадоагІача ахчан тІара 50 процент.

1968 шера Нохч-ГІалгІай АССР республикански бюджетага хьежжа хьачутелача ахчай проценташ чІоагІйойла:

а) город Грозне Ленински района территоре тІа хьатІайоагІача бахача нахагара йоахача подоходни налога тІара 14 процент.

б) Сунженскии Шелковскойи районий колхозашкара йоахача подоходни налога тІара ткъо-ткъо процент;

в) СССР Госбанка Грозненски городской управлене хьачуйоагІача, «Главнефтесбыта» оборота тІара йоаккхача налога тІара 48 проценти «Ростекстильторга» база оборота тІара йоаккхача налогах 60 проценти.

1968 шера Нохч-ГІалгІай АССР халкъа боахам дегІабоалабара Пачхахьалкхен плана тІа оттаяьча мероприятешта финансировани елга Іалашдара 1968 шера Нохч-ГІалгІай АССР республикански бюджета средствашцара районийи городийи бюджеташта деррига а 15901 эзар сом дотаци хьожаде

Цу дакъе (эзараш сомаш)

1. Ачхой-Мартана район	1541
2. Ведана район	1165
3. Грозненски район	1256
4. Надтеречни район	891
5. Наьсарен район	1702
6. Ножай-Юрта район	2008
7. Советски район	1089
8. Урус-Мартана район	2187
9. Шаьла район	2615
10. Город МалгІабик	1147

Статья 9. Нохч-ГІалгІай АССР Министрий Совета тІадуллалда 1968 шера Нохч-ГІалгІай АССР Пачхахьалкхен бюджетах лаьца яьча, Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета бюджетнии отраслевии массаларча комиссей заключенеш тІарча предложенешкеи замечанешкеи, хІаьта иштта Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета заседане депутаташа хьакхайкаьча предложенешкеи замечанешкеи хьожилга, царех лаьца решенеш тІаэцилга а Нохч-ГІалгІай АССР министерствайи ведомствайи доходийи расходийи балансашта а сводни сметашта а юкъе, Нохч-ГІалгІай АССР республикански бюджета а районийи городийи бюджеташта а юкъе, хІаьта дахьанза даргдоацача хана ерригача пачхахьалкхен доходаш тІара хьачутелача ахчай боарамашта а юкъе 1968 шера РСФСР Лакхехьарча Совето чІоагІъяьча РСФСР Пачхахьалкхен бюджетаеи Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совето чІоагІъяьча 1968 шера Нохч-ГІалгІай АССР халкъа боахам дегІабоалабара планаеи хьежжа тоаларащ хьолга а.

Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель
И. АЛМАЗОВ.

Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь
Г. СКЛОКИН.

г. Грозный, 1967 шера 16 ноябрь.

«КЪАХЬЕГАМХОЙ ДЕПУТАТИЙ ГРОЗНЕНСКИ, ГУДЕРМЕССКИ, МАЛГІАБИКА ГОРОДСКОЙ СОВЕТИЙ ИСПОЛНИТЕЛЬНИ КОМИТЕТИЙ КОММУНАЛЬНИ БОАХАМА ОТДЕЛЕХ КОММУНАЛЬНИ БОАХАМА УПРАВЛЕНЕШ ЯРАХ» А НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР-а КОНСТИТУЦЕ (КЕРТТЕРЧА ЗАКОНА) 65 СТАТЬЯНА ЮКЪЕ ХУВЦАМАШ ДАХЬАРАХ А ДАЬ НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР-а ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА УКАЗ ЧІОАГІДАРА ХЬАКЪЕХЬАРА

НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АВТОНОМНИ СОВЕТСКИ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ РЕСПУБЛИКА

ЗАКОН

Нохч-ГІалгІай Автономни Советски Социалистически Республика Лакхехьарча Совето **соцам бу:**

1967 шера 22 июне арадаьнна «Къахьегамхой депутатий Грозненски, Гудермесски, МалгІабика городской Советий исполнительни комитетий коммунальни боахама отделех коммунальни боахама управленеш ярах» дола Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиума Указ чІоагІде.

Цунга хьежжа данза даргдоаца хувцамаши тІатохараши юкъе хьолда Нохч-ГІалгІай Автономни Советски Социалистически Республика Конституце (Керттерча Закона) 65 статьяна, из статья укх тайпарча редакцех а оттаеш:

«**Статья 65.** Къахьегамхой депутатий городской Советий исполнительни комитеташа укх лохехьарча тайпара йола отделаш вІашагІйохк:

унахцІено лорайра;
культура;
милице;
халкъа образоване;
юкъара;
социальни Іалашон;
торговле;
финансови;
коммунальни боахама управлени;
планови комисси;
исполнительни комитета председателацара кадрай сектор».

Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель
И. АЛМАЗОВ.

Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь
Г. СКЛОКИН.

г. Грозный, 1967 шера 16 ноябрь.

1966 ШЕРАРА НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АВТОНОМНИ СОВЕТСКИ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ РЕСПУБЛИКА ПАЧЧАХЬАЛКХЕН БЮДЖЕТ КХОАЧАШЪЯРАХ ЙОЛА ОТЧЕТ ЧІОАГІЪЯР ХЬАКЪЕХЬА

НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АВТОНОМНИ СОВЕТСКИ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ РЕСПУБЛИКА ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА

СОЦАМ

Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совето **соцам бу:**

1966 шерара Нохч-ГІалгІай Автономни Советски Социалистически Республика Пачхахьалкхен бюджет доходашта 88909 эзар соми расходашта 85198 эзар соми а долаш, доходаш расходел 3711 эзар сом дукхатІа а йолаш кхоачашъярах йола отчет чІоагІъе.

Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель
И. АЛМАЗОВ.

Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь
Г. СКЛОКИН.

г. Грозный, 1967 шера 16 ноябрь.

«ЮБИЛЕЙНИ» СОВХОЗЕ

Совета Іаьдала 50 шу дуза цІей хьатІакхоачача деношка Грозненски района № 3 йолча совхоза кхоалагІча отделене ларда тІа керда боахам хьабаьб. Цу совхозо «Юбилейный» яха цІи лелаергья. Керттерча дакъе баьцадаараш кхедеши, доахан леладеши хургба из боахам.

Совхоза дІахоададаьд 2507 гектар дикагІдола лаьтта. Цох 1742 гектара тІа тайп-тайпара культуреш дІаюргья. Хиланза яргйоаца техника а хьахьожаьй боахама. Цун я 22 трактор, 12 автомашин, 5 комбайн, иштта кхыйола юртбоахама инвентарь.

Боахама центральни усадьба «Старая Сунжа» яхача юрта йисте Іойиллай. Касталашха цига керда городок хьалъергья.

ХІанз совхоза кхашкеи кхыча производственни участкашкеи чуйнна тІадоагІача шерарча хьункъама кийчо еш ба механизатораш.

Дика вІаштІехьбаьккхаб укхаза техникана ремонт яра болх а. ХІанзле 12 селлках 10 тоаяь яьккхай Гайтаев Ризвана, Хатуев Чайнде. Иштта чакхдоахаш да кхыча техникана де деза ремонтни балхаш а.

СУРТА ТІА: Р. Гайтаеви Ч. Хатуеви тІеххьара селлкаш тоеш боахк.

В. Юнцевича сурт.

Кердача майда тІехьале

МалгІабике дІахо а йовза ёзача майдаех я Ахловски майда. Дукха ха я цунга геологаша бІарг кхоаба. Пхи шу хьалха дІадоладир укхаза из керда моттиг караерзаяра балхаш. ШолагІча буров деттача конторе эггара дикагІа йола пов. С. Богаевский керте латта бригада хилар № 799 йолча скважинана буров тохаш. Цу скважина лакхерча мелови тІоанашкара низ бола мехкдаьтта кІеж техар. Цо хьахьекхар геологаша лерхІаш хиннар бакъ долга, цудухьа кхы а ши вышка дІаэттар кердача мехкдаьтта майда тІа, хІаьта цу шишие а, буров техачул тІехьагІа, дукха мехкдаьтта делар.

Ши шу хьалха укхаза хьа а ена дІаоттайир 52 метр лакха йола вышка. Геодезисташа хержача метте хьалъе йолайир цхьаькха № 823 йола буровой, 4250 метр кІоарга Іочудахийта лерхІар ост, кІалара мелови тІоанаш гучадоахаргдолаш. Ший хана дукха буров теха, къахьегама ветеран волча мастера Бакчевников Николай Алексеевича тІадиллар цу бехктокхамеча балха кулгалделга.

Йоккха опыт йолаш ше хилара тарра лоацача хана дика барттайна коллектив вІашагІъеллар Н. А. Бакчевникова. Пхьабола мастераш дукха раьза хилац къона специалисташ кулгалдара балха тІа оттабе. Кхыча тайпара хет из Николай Алексеевича. Иштта, къона бурувдеттар Богатырев Махьмад бурувдеттарий курсаш а льха балха хьавеча смена керте оттавир из мастера. Цох из дехке а валанзар: дика лелабора Махьмада болх.

Дукха хьовзам ца хулаш дІадодар буров тохилга. Лакхача сухалца Іочуухар ост кІаларча тІоанашта ІотІакхача гІерташ. Бакъда кІаларча майкопа тІа кхаьчача хана сихха чубза болабелар маркхал. Цигара дІайолаелар ерригa халонаш. Дийнахьи-буси ца соцаш болх беш яр лоабат кегабеш йола машинаш, хІана аьлча маркхал боацаш бисача минуте авари хила тарлора. Цхьайолча хана вІаштта шин сменах къахьегаш хулар бурувдеттараш. Іаламца къовсабенна нах котбаьлар. Хала хиларах ца латкъаш хьинаре къахьегарца белгалбаьлар бурувдеттараш Богатырев Махьмад, Попов Александр, бурувдеттачун гІончаш Шовхалов Салман. Заругаев Юрий, мотористаш Дзауров Махьмад, Червлев Ювсап, слесарь Мордачев Петр.

4265 метр буров техачул тІехьагІа хьадоладелар мела кІаларча тІоанашкара мехкдаьтта. Ахловски майда тІа кІаларча мелови тІоанашка а мехкдаьтта хилар бакъдир цо. Лакхарча мелови тІоанашкара мехкдаьтта доахача кхаь скважинана тІаккхийтар цхьаькха лохерча тІоанашкара мехкдаьтта доаха № 823 йола скважина.

ХІанз тохкама балхаш сона а даь хьатІадоагІача шера укхаза хьалъергья кхы а ши скважина.

Т. ВЛАДИМИРОВ.

ХЬАЛХАЛАТТ

Укх шера план ханал хьалха кхоачашъяра шерра социалистически яхь йоаржаьча Грозненски химически комбината коллективо лакха къахьегама толамаш доах. Валови продукци арахецара ноябра 16 ден задани 102,2 процент кхоачашъяьй цо. Пхьайтта бетта план 25—27 ноябре кхоачашъе лерхІ. Цига социалистически яхье хьалхалаттачарех я Дронкин Владимир, Романов Анатолий, Уткин Игорь керте латтача установкай коллективаш. Крекингистий инициатива хьал а лаьца, цар чІоагІа къовсам лоаттабу пхе шера план ханал хьалха кхоачашъяра.

А. РОМАНОВА,
Грозненски химически комбината инженер-экономист.

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА СЕССИ

1968 ШЕРА НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ХАЛКЪА БОАХАМ ДЕГIАБОАЛАБАРА ПАЧЧАХЬАЛКХЕН ПЛАНА А 1969-чеи 1970-чеи ШЕРАШКА НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ХАЛКЪА БОАХАМ ДЕГIАБОАЛАБАРА ПЛАНИЙ А ХЬАКЪЕХЬА

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ГОСПЛАНА ПРЕДСЕДАТЕЛА ДЕПУТАТА Е. В. БРЫКСИНА ДОКЛАД

Новкъостий депутаташ! Республика Министрий Совето сесси хьажийта хьачулу парте XXIII-ча съезда Директивашка хьежжа оттаяь, 1968 — 1970 шерашка республика халкъа боахам дегIабоалабара плана проект.

Советски наха чIоаггIа гIадбахаи де а доагIаш доккхал деши деддир Сийлахь-боккхача Октябра 50 шу дизар. Вай мехко хьабенача ах бIаь шера наькъа итогаша дегаш гIоздоах деррига прогрессивни адамий. Низ бола индустриальни держава хьа а яь, советски наха къовсам лоаттабу вай Даьхе дIахо тоаяр духьа, коммунизм хьалъяр духьа. Толаме кхоачашъеш я Советски Союза Коммунистически парте XXIII-ча съездо оттаяь, халкъа боахам дегIакхувлара заданеш. Халкъа боахам толаме дегIаахар бахьан долаш тIа-тIа дукхагIа лакълу советски наьха хьал-торо. Къахьегамхоша чIоаггIа къоабалбеш тIайийцар 1968—1970 шерашка халкъа боахам дIахо айбарен советски халкъа хьал-торо лакхъярен программа оттаяь КПСС ЦК сентябрьски (1967 шера) Пленума сопам а СССР-еи РСФСР-еи Лакхехьарча Советий сессей решенеш а.

1966-чеи 1967-чеи шерашка тIатIерттаи беркатен болх баьб вай республика къахьегамхоша. Соахка промышленни производства план тIехкхоачаш а яь, цул хьалха дIадахача шераца нийсйича 14, 3 процент дукхагIа арахийцай продукци. Укх шера итт бетта промышленни продукци арахецара план ханал хьалха кхоачашъяьй. Октябра сийна лелаяьча социалистически яхье толамаш дахарах промышленни предприятей, совхозий, колхозий дукхача коллективашта памятни байракхаш еннай.

Къаьстта лакхача темпашца дегIаихай республика еза-йоккха промышленность — мехкдаьтта, мехкдаьтта чакхдоахар, мехкдаьтта химически. Соахкарчул 21,5 процент дукхагIа доаккхаргда укх шера мехкдаьтта, хIаьта газ — 25 процент дукхагIа. Мехкдаьттахоша хьа а йийлла, промышленни эксплуатаце дIаеннай БоргIанерча дукъагIара, Старопромысловски Октябрьски районашкара керда мехкдаьтта доаха моттигаш.

ЛерхIачох, республика мехкдаьтта чакхдоахачеи мехкдаьтта химически предприятеша арахеца продукци шин шера 21 процент дукхагIа хургйолаш я.

Нохч-ГIалгIай чу сихха дегIаух яйга, хIамаш тега, моттигера промышленность, дукхагIа арахец тийга хIамаш, кога гIирс, шекар, консерваш, дулх, кхыяраш. Халкъо леладу товараш хьадара даькъе дикка йоккха моттиг дIалоац республика Министрий Совета доалахьарча промышленносто. Укх шера валови продукци арахецара план тIехкхоачашъергья доагора промышленноста управленегара дIайиккхача ерригача министерствашеи управленешеи. Промышленни производства боарам соахка хинначунца нийсбича дукха совгIа-эшашагIа боацаш 13 процент лакхлургба. Кхоачашъергйолаш я къахьегама овсарле лакхъяра план. Товарий ассортимент шеръяра болх беш ба. Рентабельно болх бу дукхагIа йолча предприятеша. Царех цхьаяраш хIанз планированеи экономически стимулированеи кердача система тIа яьхай.

Цхьабакъда, хIанз а тоъал доккхий кхоачамбоацараш да цхьацайолча министерствай, управленей, предприятей балха тIа. Моттигерча промышленноста предприятеша 24 тайпара (49 тайпах) хIамаш хьаяра план кхоачашъяц. Кхы дикагIа латтац гIулакхаш бахача наха цIагIа эша гIулакхаш дара министерства кхачан промышленноста, гIишлой материалий промышленноста управлене предприятешка а. Кирпишкий заводашка кIезига пайда эц мощностех, телхаю къахьегамен технологически дисциплина, кадраш дукха хувцайойийт. Предприятеша лерттIа карадерзадац изделей керда тайпаш, бизза пайда эцац моттигерча бедалахи промышленни производства отходех, къовсам эсала лоаттабу продукце дикал тоаяр духьа.

Швейно-трикотажни объединенена, консервни промышленноста треста, «Терек» яхача фирмана, дукхача кхычарна критика ю докладчика продукце дикал лакхъяр духьа лоаттабеча къовсама цар лерттIа уйла тIайохийтац ца хиларах. Цо белгалдоаккх, цхьаццайолча моттигашка къахьегама овсарле лакхъяра планаш кхоачашъеш ца хилар, алапе фондаш тIехйоахаш хилар.

Нов. Брыксина дувц бахача наха цIагIа эша гIулакхаш дара дешаш. Уж тоалуш доагIа, цхьабакъда, цар хIанз а кхоачамбац бахача наха эшараш, къаьстта а барзкъаш тегари кога гIирс бари, чуIеча цIеноша ремонт яр, газ чуйиллар, барзкъаш химически средствашца цIендар, кхыдараш санна дола гIулакхаш. Бахача наьха хIара сага сих доархIаш городашка деш долча гIулакхий боарам укх шера 13 сомагеи 58 кепигагеи кхаьчаб, хIаьта юрташка — 2 сомагеи 05 кепигагеи мара кхаьчабац. Цо тешал ду юрташка бахача наха цIагIа эша гIулакхаш делга цIенхаштта тIехьадиса хилара.

* * *

Укх шера республика колхозашеи совхозашеи а даьхад иштта дикка доккхий толамаш. Ханал хьалха кхоачашъяьй ялаташ эцара план, тIехкхоачашъеш латт шекара свекла, шура, тха, фуаш кийчдара задани. ДукхагIа йолча культурай хьувкъам лакхбеннаб, лакхъеннай хьайбай продуктивность. Лакха хьувкъам кхебарах, шекара свекла дукхагIа яккхарахи йохкарахи РСФСР Министрий Советои ВЦСПС-ои РСФСР-е лелаяьча яхье котъяьннарг лаьрхIай вай республика. Укх шера кхоалагIча квартале РСФСР-е шоллагIа преми яьккхай вай республика хьайбаш леладераша.

Цу доллача хIамаша дог гIоздоаккх. цхьабакъда, цунца цхьана белгалдаккха деза колхозийи совхозийи балха юкъе цIенхаштта кхоачамбоацараш хилар. Кхоачашъяьяи хьажкIаш, баьцадаараш, комеаш эцара план. Цхьадолча боахамашка агротехника телхаю, кхаш во кийчду, чуэцача хана дукха доаду ялаташ, лерттIа пайда эцац хий дехкача лаьттах. Укх шера чIоаггIа тIехьадаьха дIадийнад гурахьа дув ялаташ. хIанз а кхоачашъяьяц зяб ахара план. КIезига деб детта доахан, дукха Iаьхара дус. Дукхха фермаш я доахандетта установкаш, автопоилкаш йоацаш, тайп-тайпара механизмаш яц. Из бахьан долаш безлу продукци яккхарга дIабода мах, хьайбай боахаме кулгаца деш дола балхаш сов дукха да, хIаьта цунна дувзаденна чIоаггIа чоалхане хул цигара болхлой шин сменах беча балха тIа баха.

Гишлош ечара хьалаш дувц нов. Брыксина. Пятилетка хьалхарча шин шера республика халкъа боахамга дIаяхийтай 311 миллион сома паччахьалкхен средстваш. Хьалдеш латташ доккхий гIирсаш да. цхьабакъда, план е укх шера а. е дIадахача шера а лерттIа кхоачашъеш яц. «Чечингпромстроя», «Чечингсельстроя», кхыча организацена мело ю производственно-технически база дегIайоалаяра, болх ца байташ дукха лоаттаю механизмаш, транспорт, гIишлошъерий къахьегам лерттIа вIаштIехьбаккхац. Гишлошка ханнахьа дIакхачац проектно-сметни документаци. Цунна бехке я «Чечингражданпроект», «Севкавгипросельхозстроя» Грозненски филиал, «Гипрогрознефть». Цар каст-каста телхаю технически документаци хьателара графикаш, цIенхашттара гIалаташ ду сметаш тIа, харцахьа яь технически решенеш тел.

Фу ду къахьегамхой материальни хьал-торо лакхъяраи цар культурно-бытовой гIулакхаш тоадараи? Шин шера хьалъяь яргья (наха шо-шоашта хьалдеш дола цIеноша а тIехьа лаьрхIача) 14 эзар керда квартира, кердача школашка — 17.240 моттиг. Дукхха хьалъеш я деша даха ха йоацача берий учрежденеш, больницаш, клубаш. Розничи товарооборот соахкарчул дукха совгIа-эшашагIа йоацаш 9 процент йоккхагIа хул. Дикка лакхденнад болхлойи гIулакхерча наьхен алапеш а колхозхой доходаш а.

Цунца цхьана, белгалдоаккх нов. Брыксина, къахьегамхошта культурно-бытовой гIулакхаш дарца дувзаденна дола дукха дешаш хIанз укх сахьата лерттIа кхоачашдеш дац. ТIехьадус школаш, берий учреждешеш хьалъелга. чуIе цIеноша хьалдара планаш кхоачашъяц, эсала лелабу юрташка баха нах хица Iалашбелга тоадараи чуIеча цIеношка газ чуйилларан беш бола болх. Дукха кхоачамбоацараш да мах беча организацей балхаца а. Долла хIама де деза уж кхоачамбоацараш сихха дIададахара, къахьегамхошта деш дола культурно-бытовой гIулакхаш тоадара, бахача наьха вахара боарам лакхбелга Iалашдара.

1968—1970 шерашка республика халкъа боахам дегIабоалабара план ювца волалу нов. Брыксин.

Мишта дегIаухаргда республика халкъа боахама къаьст-къаьста доакъош?

ПРОМЫШЛЕННОСТЬ

1968 шера укх шерарчул 11 процент дукхагIа арахеца лерхI промышленни продукци. Пхе шера 65 процент дукхагIа хьаергйолаш я промышленни продукци. СихагIча темпашца дегIаухаргья мехкдаьтта, газови, мехкдаьтта чакхдоаха. мехкдаьтта химически, кхачан промышленность, машиностроении гIишлой материалаш хьаю производствои. ХьатIадоагIача шера укх шерарчул 16,2 процент дукхагIа даккха лерхI мехкдаьтта. Пятилетка чакхйоалаш 1965 шерарчул 1,9-зза дукхагIа доаккхаргда мехкдаьтта. 1968 шера 33,7 процент дукхагIа йоаккхаргья газ, пхе шера — 3,7-зза. Дикка дукхагIа йоаккхаргья электроэнерги, хьаергья мехкдаьтта аппаратура, полиэтилен, цкъара дукхагIа чакхдоахаргда мехкдаьтта, дукхагIа арахецаргья тракторни прицепаш, кирпишк, вIашагIйоалла аьшкабетон.

Плана проектах лаьрхIад яйгеи кхачани промышленность дIахо дегIакхувла, боахамеи культурно-бытовойи гIулакхашта эша товараш дукхагIа хьаде. ДукхагIа арахецаргья тийга яь хIамаш, трикотаж, мебель. цIенача шурех яь продукци, консерваш, кхыдараш. Халкъо леладу товараш хьадара оттаяь программа кхоачашъяра дикка доккха дакъа кхоач республика Министрий Совета доалахьарча промышленностага. Укх шерарчул 10 процент дукхагIа арахеца лерхI валови продукци 1968 шера моттигерча промышленносте, хIаьта пхе шера 57 процент дукхагIа. Республика Министрий Совета промышленни министерствайи управленейи лоархIамера декхар да белала моттигерча тайпаех йола продукци дукхагIа арахецар, цун ассортимент шеръяр, дикал тоаяр. Тайп-тайпара хIамаш дукхагIа арахийца ца Iеш, къахьегама овсарле лакхъе, продукци хьаярга дIабода мах лохбе беза.

ЛаьрхIача тайпара продукци дукхагIа арахецара боккха болх бе беза керда промышленни предприятеш хьалъеш, йолаш яраш шеръеш, цара реконструкци еш. Хьалъергья газобензинови заводаш, мехкдаьтта проводаш, газопроводаш, ацетоно-бутилэвии мехкдаьтта чакхдоахачеи заводашка керда цехаш, «Красный молот» яхача заводе фонтанни арматура керда цех, кхыяраш. Доккхий балхаш дIадоладергда Гудермесе синтетически каучука завод хьалъяра.

Дукха хIамаш де лерхI гIишлошъяра индустре база шеръяра. Аргуне хьалъергья шера 150 эзар кубометр аьшкабетонни хIамаш хьае низ кхоачаргболаш йола завод, Карабулаке хьалъяь яргья шера 1 миллион кубометр жагIа-аьта тIо баккха низ кхоачаргболаш йола карьер. Дахо хьалъергья Чир-Юртара цементни завод. Планах лерхI болх беш йолча кирпишкий заводашта реконструкци е а уж шеръе а, селикатни блокий керда завод, кIир йотта керда пишкаш, кхыяраш хьалъе. Уж мощносташ болх бе йолаллийтаро йиш хулийтаргья 1970 шера 250 миллионага кхоачаш кирпишки 70 эзар тоннага кхоачаш кIири арахецаргйолаш низ совбаккха.

Мощносташ совйоахаргйолаш я яйгача, кхачан, дулха-шурий, чхьагIара промышленносте. Урус-Мартане хIамаш тега фабрика, Ачхой-Мартане канцелярски ученически принадлежностий фабрика, Пхьилекъонгий-Юрта берий ловзоргий фабрика хьалъе лерхI. Шура кийчъярен шурий промышленностеи Управлене лерхI Грозненски шурий завода реконструкци е. МалгIабике, Гудермесе, ВаларгагIа керда шурий заводаши Ведана нахча ю заводи хьалъе. Кхачан промышленноста министерства хьалъергья Сунженски районе минеральни хиш доаха завод. МалгIабике, Грозне маьхк ю заводаш, реконструкци ергья йий доаккхача завода (цун низ шоззза хIана хилац аьина дукхагIа хила безаш ба). Уж а дукхха кхыйола а предприятеш болх бе йолаялийтаро йиш хулийтаргья ерригача промышленни производствана юкъера халкъо леладеча товараша лоаца дакъа алсамдаккха, цар ассортимент шеръе а дикал чIоаггIа лакхъе а.

Промышленноста болхлой лоархIамера декхар да предприятеш планированеи экономически стимулированеи кердача хьалаш тIа яхара даькъе КПСС ЦК Пленума решенеш дIахо чакхъяхар. 1968 шу чакхдоаллаш республика ерригa предприятеш балха кердача хьалаш тIа яьха яла езаш я. Теркалде доагIа, планироване кердача система тIа довлар Iалаьмате чоалханеи бехктокхамеи процесс хилар, къаьстта а тахан болх во беш йолчен экономически хьокхамаш лоха долаш йолчеи предприятешта.

ЮРТА БОАХАМ

1968-чеи пятилетка дIахорчеи шерашка лерхI республика юртбоахама деррига доакъош дIахо дегIадоаладе, юртбоахама продукце керттера тайпаш дукхагIа даха а эца а. Укх шераца нийсбича 1968 шера 12 процент лакхагIа хургба валови продукце боарам, хIаьта пхе шера 34 процент дукхагIа хургба из. 1968 шера (хьалхагIа чIоагIъьча пхе шера планага хьежжа) продукци эцара боарам республика боахамий ерригача категорешта укх тайпара хургба: ялат — 125 эзар тонн, генараш — 20 эзар тонн, коартолаш — 5 эзар тонн, баьцадаараш — 70 эзар тонн, шекара свекла — 175 эзар тонн, комсаш — 80 эзар тонн, доахани коа тIара оалхазараши — 25 эзар тонн, шура — 78 эзар тонн, фуаш — 40 миллион, тха — 2950 тонн. Из задани, хоаш мадарра, эгара лохагIаяр я. Юртбоахама культурай хьувкъам лакхбареи хьайбай продуктивность яйреи чотах паччахьалкхенга плапал совгIа дикка дукхагIа продукци йохка лерхI колхозашеи совхозашеи.

Юрта боахам толаме айбара кертера хьал да ялат дукхагIа даккхар. Пудухьа 1968 шера доаккха деррига ялат 500 эзар тоннал кIезигагIа доацаш хилийтар духьа къовсам боаржабеш я хIанз колхозаши совхозаши. Из декхар кхоачашде деза лаьттаех пайла дикагIа эцара, агротехника боарам лакхбара, нийса севообороташ юкъейоалаяра, софтех дола фу дIадера, органически минеральнии удобреней нийсагIа дола боарамаш кхашка тессара наькъаца.

Республикана къаьстта лоархIам болаш да мелиораце даькъера мероприятеш чакхъяхар. Хий дехка лаьтташ леладелга дегIадоаладара 15,8 миллион сома маьха паччахьалкхен капитальни вложенеш хьожаю 1968 шера, хIаьта пхе шера республике хина боахама гIирсаш хьалларга дIайохийтача капитальни вложеней боарам 98 миллион сомал тIех хургба. 1970 шерале 34 эзар гектар дукхагIа хургда хий дехка лаьтташ. 1968-ча шереи дIахорча шерашкеи дикка дукхагIа доаккхаргда дулх, шура, фуаш доахани коа тIара оалхазараши дебадара чотах санна, иштта цар продуктивность лакхъяра чотах а.

Нов. Брыксина йоах, юрта боахама материально-технически база чIоагIъергья, колхозаштеи совхозаштеи электрификаци яра болх чIоагIбе беза, совхозаш йиззача боахама расчета тIа яха еза. ДегIаахa езаш я юрта боахамера гIонна йола предприятеши промыслаши.

КАПИТАЛЬНИ ГIИРСАШ ХЬАЛДАР

Iалаьмате дукха капитальни гIирсаш хьаллергда республике 1968—1970 шерашка. Паччахьалкхен капитальни вложенеш хьатIадоагIача шерале а хургья дукха совгIа-эшашагIа доацаш 170 миллион сом, е укх шерарчул 13 процент дукхагIа. Пхе шера республика халкъа боахамга дIайохийтаргья 900 миллион сом совгIа паччахьалкхен средстваш — дIаяхача пятилеткерчул 44 процент дукхагIа. Паччахьалкхен капитальни вложенеел совгIа тоъал дукха средстваш хьожаергья Госбанка финансированеи кредитий кхыча источникийи чотах. Пхи шу бIарчча хьанийцача чуIеча цIенойи культурно-бытовойи гIирсаш хьалларга дIадохийтаргда 125 миллион сом, е дIаяхача пятилеткашкарчул 43,7 процент дукхагIа.

Капитальни гIирсаш хьалде лаьрхIа программа толаме кхоачашъяра гIишлой монтажнии проектнии организацей балха юкъера цIенхаштта кхоачамбоацараш дIадаханза даргдац, хьахецаш йолча средстваех пайда эцара эффективность лакхъе еза. Материальнии ахчани средстваш хьалъе йолаяь объекташ йистеяхарга ахийта еза эгара хьалха. Керда хьалъергйола объекташ плана юкъе яхьа езац, нагахьа санна уж шоай ханнахьа проектно-сметни документацеца, финансированеца, эшшаш йолча материальни ресурсашца Iалашъяь ца хуле.

ТРАНСПОРТ

Плана проектах дIахо дегIайоалае лерхI машиннаькъа, автомобильни, фегара транспорт. Машиннаькъа Грозненски отделене гIолла, грузооборот лакхлургья, лелача поездашта лоаттабеча тIахьожама автоматизации централизации яра дукха мероприятеш чакхйоахаргья, Грозне керда вокзал хьалъергья.

Лакхлургда автотранспортаца мухьаш дIа-юха кхухьилгеи пассажираш дIа-юха кхувлилгеи. Керда хьаелла лерхI гаьнна юстара ядача республика юртащца городаши районни центраши ювзаргйола маршруташ.

Пассажираш дикка дукхагIа дIа-юха кхувла лерхI Грозненски аэропорт. Из пхе шера шозза дукхагIа хила дезаш да. ХьатIадоагIача шера хьаделла лерхI Грозный Симферополаца, Бакуца, Минводашца, Геленджикаца, Анапайца ювзаргйолаш дола керда авианаькъаш.

КЪАХЬЕГАМХОЙ МАТЕРИАЛЬНИ ХЬАЛ-ТОРОИ ВАХАРА КУЛЬТУРНИ БОАРАМИ ЛАКХБАР

Дикка лакхълургья республике бахача наха хьатIайоагIа ахчан доходаш, йоккхагIа хургья товарооборот (пхе шера 43,4 процент лакхълургья розничи товарооборот). Плана проектах дукхагIа яхка лерхI тикаш, общественни кхачан предприятеш, складаш, и. кх. дI. ХьатIадоагIача шерре а лерхI 58 тика, 29 общественни кхачан предприяти хьалъе. Бахача наха деш дола бытовой гIулакхаш пхе шера шозза совгIа дукхагIа хургда, хIаьта юрташка — 4,4-зза дукхагIа хургда. Кхаь шера хIара городеи районни центреи, хIаьта иштта нах бахача йоккхийча пункташка а хьал а яь хьаелларгья наха цIагIа эша гIулакхаш ду комбинаташи павильонаши. ДукхагIа хургья ательеш, хIамаш тегеи ремонташ юи мастерскеш, приемни пункташ. Бахача наха деш дола цIагIа эша гIулакхаш дIахо тоадара хьакъехьа дукха ха йоацаш КПСС ЦК-аси СССР Министрий Советои тIайийцача сопам тIа шерра программа оттаьй халкъа боахама из дакъа дегIадоаладара, къаьстта а юрташка. Цу сопамах укх гаргарча кхаь шера хIара колхозеи совхозеи центральни усадьбашка райбыткомбинаташа леладергдолаш быта цIенош е приемни пунктай комплексаш яхка лерхI.

ЦIагIа эша гIулакхаш дара мастераш кийчбара, бахача наха цIагIа эша гIулакхаш дара дешара комбинати техникуми йилла лерхI.

Плана проектах лерхI чуIеча цIеной, коммунальни, культурно-бытовой гIирсаш дIахо дукхагIа хьалде. ХьатIадоагIача шера паччахьалкхен капитальни вложеней чотах хьалде лерхI 116 эзар квадратни метр чуIе моттиг хургйола цIенош, кхычахьара тIадоагIача ахчани жилищни кооперацин чотах — 20 эзар квадратни метр. Цул совгIа, къаьст-къаьстача наха шоашта хьалдергда цхьан эзарнел кIезигагIа доацаш чуIе цIенош. Пхе шера республике хьал а даь эксплуатаце дIалургда 577 эзар квадратни метр чуIе моттиг йола цIенош. Пхе шера (централизованни йоацача источникий, жилищни кооперацe, къаьст-къаьстача наха шо-шоашта хьалдеш дола цIенош а тIехьа лаьрхIача) къахьегамхошка кхоачаргья 39 эзар квартир.

Пятилетка чакхъялалехьа республике хьалъергья 20 эзар моттиг йола школьни зданеш, 3 эзар моттиг йола берий учрежденеш, 1700 меньгий чулатта больницаш, 70 клуб, культура Ша, кинотеатраш, Грозне хьалдергда драматически театр, широкоформатни кинотеатр, цирка здани.

Укх гаргарча шерашка лерхI керда путепровод йилла, Шолжа тIа гIолла тIий тилла, г. Грозне микрорайоне бодаш трамвайни никъ билла, троллейбуса хьалхара аргIа болх бе йолаялийта. Пятилетка чакхйоалаш газ чуйилла 110 эзар квартира хургья республике. Дукхха балхаш дергда Гудермесе, МалгIабике, Аргуне, Назране коммунальни боахам тоабараи дегIабоалабараи.

Лакхереи юкъера специальнии образовании дIахо дегIайоалаяра хьалъе лерхI мехкдаьттаи педагогически институтий дешара керда корпусаш, химико - технологически статистически техникумий зданеш.

Новкъостий депутаташ! Нохч-ГIалгIай АССР-е гIоллара план толаме кхоачашъелга хургда халкъа хьал-торо лакхъяра партеи правительстваи еча йоаккхонна вай луш дола жоп, коммунизм хьалъяра дерригача халкъа юкъарча гIулакха юкъе лоаца дакъа!

1968 шера Нохч-ГIалгIай АССР паччахьалкхен бюджета хьакъехьеи 1966 шера Нохч-ГIалгIай АССР бюджет кхоачашъяра хьакъехьеи

ФИНАНСАЙ МИНИСТРА ДЕПУТАТА П. Я. ГУРЕЕВА ДОКЛАД

Халкъа боахам дегIабоалабара парте XXIII-ча съездо белгалъяь мероприятеш толаме чакхъяхар бахьан долаш вай республика промышленносто 1966 шера толаме кхоачашъяьй производствени планаш. Цо аьттув баьккхаб бюджет кхоачашъяра а. 1966 шерара паччахьалкхен бюджет кхоачашъяьй доходашта 88 909 эзар сом, е 103 процент, хIаьта расходашта 85198 эзар сом, е 98,9 процент. Республикански моттигерчеи бюджеташка планал совгIа хьачукхаьча доходаш 2.625 эзар сом я. Уж совнагIа йола доходаш Министрий Советеи моттигерча Советий исполкомийи доалахьа йисар, хIаьта цо йиш хилийтар 1967 шера боахам шербара, проектно-сметни документаци кийчъяра, социально культурни учрежденеш хьалъяраи кийчъяраи кхы тIа а чакхйоахача мероприятешка тоъал дукха ахча дIадахийта. Ахчай цхьадола дакъа дIалахийта дийзар цхьайолча предприятешкеи организацешкеи ца тоъаш йиса шоай доалахьара оборотни средстваш юхаметтаоттаярга.

Моттигера доалахье йолча дукххача предприятеша соахка кхоачашъяьяц продукци хьаяреи цунна реализаци яреи план, совнагIа дIаахийтай бедал, йоаго хIамаш, материалаш, алапе фондаш. Накопленейи бюджете хьачутелача ахчайи план къаьстта во кхоачашъяьй кхачан промышленноста предприятеша (министр нов. Забелин). Нагахьа санна ерригача предприятеша продукци хьаяраи цунна реализаци яраи шоашта оттаяь хинна планаш, продукци арахецарга дIабода мах лохбара заданеш, накопленей планаш кхоачашъяь хиннаяларе, социально-культурни учрежденеш хьалъяргеи дикагIа кийчъяргеи дIаяхийта кхы тIа а ресурсаш хинна хургьяр бюджетага.

Мишта кхоачашъю бюджет укх, 1967 шера? Укх шера ийс бетта соахка цу хана хинначунца нийсйича бархI процент лакхъеннай къахьегама овсарле республика ерригача предприятешка, хIаьта планированеи экономически стимулированеи кердача порядка тIа яьккхача 28 предприяте — 11 процент. Белгалдоалаш гIулакх да, планированеи экономически стимулированеи кердача система тIа яьнача предприятешка дукхагIа яьккха продукци керттерча даькъе къахьегама овсарле лакхъяра чотах яьккха хилар. Ийс бетта продукци арахецарга дIабода мах лохбарах 4,7 миллион сом ахча кхоадьд республика предприятеша. Царех я 1,3 миллион сом кхоадь «Грознефтехимзаводы» яха объединени, 1,7 миллион сом кхоадь «Грознефта» объединени, 510 эзар сом кхоадь «Грозэнерго». Продукци хьаяреи цунна реализаци яреи план тIехкхоачашъяро, продукци арахецарга дIабода мах лохбаро дукхагIа йолча предприятешка йиш хилийтар пайдаш дара плач кхоачашъяь ца Iеш, тIехкхоачашъе а. Ийс бетта соахка иззал йолча хана баьчул 21 процент дукхагIа пайла баьб республика промышленни предприятеша.

Цхьабакъда, пайдаш дара оттаяь шоай план кхоачашъяь предприятеш ерригаш а яц. Из лоархIамера хьокхам кхоачаш ца берех я Грозненски нефтемаслозавод, Новогрозненски мехкдаьтта чакхдоаха завод, производственно-товарни контора, Ассиновски консервни завод, дулха комбинат, дукхха кхыяраш. Къаьстта во латт гIулакхаш накопленей ийс бетта план 38 процент мара кхоачаш ца яьи найда соахкарчул кIезигагIа баьи йолча подрядно-гIишлошъяра организацешка.

Пайдаш дара оттаяь планаш дукхача предприятеша кхоачашъяь йоацашехьа а, республика халкъа боахам бIарчча хьанийцача гIулакхаш дикъ латт, хIаьта цо аьттув баьккхаб бюджета доходи дакъа кхоачашде. Ийс бетта доходий план 106,2 процент кхоачашъяьй, расходий план — 91,8 процент. Юххьанца цкъара баьча лоархIамах юбилейни шера бюджета доходи дакъа тIехкхоачаш дергдолаш да ерригача республика бIарччача бюджета санна, иштта городийи районийи бюджеташта а.

Министерствайи ведомствайи, предприятейи боахама организацейи кулгалхой декхар — цхьаккха а юкъера ца йоаккхаш ерригача предприятеша производства, накоплeней, бюджете ахчаш хьачутелара план кхоачашъелга Iалашдергдолаш, къаьст-къаьста заводаш, совхозаш, кхыяраш тIехьаюсилга дIадаккхара хIанзе а деза данза дарг мел доацар де.

Новкъостий депутаташ! Министрий Советo шо хьажийта а шуга чIоагIъяйта а проект хьачуенна йола 1968 шерара республика паччахьалкхен бюджет доходаштеи расходаштеи 85176 эзар сом долаш оттаяьй. Укх шера чIоагIъьча бюджетаца нийсйича 24 процент йоккхагIа хул из. Паччахьалкхен бюджета дард я цахадлаш производствои накопленеш дукхагIа хиларца вIаштIехьдоалаш дола социалистически боахамгара хьачууха ахча. Паччахьалкхени кооперативнии предприятешеи организацешеи 1968 шера хьачулу ахча бюджета ерригача доходех 80 процент хургда.

Йоккха моттиг дIалоац общественни производствои товарооборотеи лакхагIа хиларца дувзаденна боарам хьатIадоагIача шера 16 процент лакхлургболаш йолча оборота тIара йоахача налого. Укх шера оборота тIара налог телаш болча дукхха а дукхагIа бараша шоай декхараш кхоачашдаь ца Iеш, дикка дукхагIа тIехкхоачаш а даьд уж. Халахете а, дIаяхача хана а мо мара, шоашта оттаяь планаш кхоачашъяц «Росбакалея» базо, «Грозэнерго» яхача управлене, магистральни газопроводий управлене, цхьаццайолча кхычар. Цу организацеша ийс бетта бюджете хьачу ца луш дисад 1,8 миллион сом совгIа ахча. Оборота тIара йоаха налогаш хьаплара дола шоай декхараш массане а кхоачашдара де дезар данза даргдац.

Бюджете хьачуаха деза пайдашта тIера доаха ахчаш. 1968 шера чакхдала дезаш да ерригa промышленни предприятеш планированеи материальни стимулированеи кердача хьалаш тIа ялга. Цо Iалашдергда промышленность дIахо айелгеи долаш долча кхоачамех интенсивнегIа пайда эцилгеи. Цунна тешал ду укх шера практико. Нагахьа санна республика ерригача промышленни предприятешка укх шера ийс бетта пайда 21 процент лакхбеннабале, кердача система тIа яьхача предприятешка 28 процент лакхбеннаб пайда.

Пайда лакхбараи цу тIара бюджете хьачутела ахча алсамдаккхараи хьаьда къовсам лоаттабе беза бедал, материалаш, йоаго хIамаш, электроэнерги боарамал совгIа дIаахийтарца, брак яреи дикал лохъяреи бахьанах хулача зенашца. ХIаьта пайда хьа ца луш дIаухийташ дола рузкъаш хIанз а дукха да. Масала, алхха гIишлой материалий промышленноста цхьан управлене гIолла (начальник нов. Кашлинский) брак яр бахьан долаш ийс бетта хинна зе 86 эзар сом да, хIаьта гIодаш — 19 эзар сом. Соахка а мо мара, хIанз укх сахьата пайдай планаш кхоачашъяц кхачан промышленностеи моттигерча промышленностеи, бахача наха цIагIа эша гIулакхаш дара, торговле министерствай, йоагоча хIамай промышленноста управлене дукххача предприятеша. Уж министерствашеи управленешеи предприятеш боахам лелабара кердача хьалаш тIа яхара бокъонца кийчлургйолеи цар из дика чакхдоаккхаргдолеи а пайдаш дара план кхоачашъелга Iалашдергдола гIулакх вIаштIехьдаккха деза.

Сентябрь бетта хиннача КПСС ЦК Пленумо а СССР-еи РСФСР-еи Лакхехьарча Советий сессеша а белгалдаьд советски халкъа хьал-торо дIахо лакхъяра чакхдаха деза гIулакхаш. КIезига мах телаш болча болхлойи гIулакхерча наьхеи алапеш лакхдараи пенсионни Iалашо тоаяраи нийсса лохъю дохода тIара йоахача налоган дезал боацача, цхьаьча. кIезига дезал болча гражданашкара йоахача налоган ставкаш. Бюджета доходни даькъа юкъе тIа-тIа кIезигагIа моттиг дIалоац бахача нахагара йоахача налогаша. Шерагара шерага дукхагIа хул колхозий доходаш. Укх шера царгара 2,2 миллион сом гаргга подоходни налог хьачуйоагIаргья аьнна хеташ да 1967 шера, бюджета тIа лаьрхIача 1.2 миллион сома меттел. 1968 шера доходий цу тайпага гIолла бюджете хьачудоагIа ахча 2,4 миллион сом хилийта лаьрхIад.

ТIа-тIа боккхагIча лоархIаме хулаш йоагIа паччахьалкхен страховани. Декхар а даь тIаюжаьча окладной страхованел совнагIа дукххача колхозаша лоIамагIара страховани ю шоай имуществанеи доаханнеи. Цо Iалашдергда доккхийча боарамашка страхованех ахча царна хьатIадоагIилга. Iалама низаш бахьан долаши хатар хиларахи хинна зе юхаметтаоттадеш 1966 шера колхозашкен

(Йистедоалар 3-ча оагIо тIа).

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА СЕССИ

1968 шера Нохч-ГIалгIай АССР паччахьалкхен бюджета хьакъехьеи 1966 шера Нохч-ГIалгIай АССР бюджет кхоачашъяра хьакъехьеи

(Йистедоалар. Долалу 2-ча оагIо тIа).

къаьст-къаьстача гражданашкеи цхьа миллиони 550 эзари сома страховой ахча кхаьчар. 1967 шера нйс бетта — 1 миллиони 200 эзари сом.

Дукха ха йоацаш тIайийцад колхозий имуществана декхар а даь тIаюжаеш йолча паччахьалкхен страхована хьакъехьара керда закон. 1968 шера 1 январе денз Госстрах бехктокхаме хургья йокъал оттар а тIехьа лоархIаш дерригача Iалама низех юртбоахама культураш йовра хьалхара. Цо йиш хулийтаргья колхозашта хинна зе диззагIа юхаметтаоттаде а цар экономика чIоагIъяра новкъостал де а. Ала дезаш да, дуккхача юртий Советаша хьайбаш довра хьакъехьа акташ увттаеча хана хIанз а порядок телхаеш хилар. Оттаяь ханаш телха а ёш уттаю уж, хIаьта из бахьан долаш ханнахьа юхаметтаоттаде тарлац колхозаштеи гражданий боахамаштеи хинна зенаш.

Новкъостий депутаташ! Вай республике паччахьалкхен бюджета расходаш 85176 эзар сома боараме лаьрхIай, цу даькъе республикански бюджета расходаш — 41441 эзар сома. Бюджета ерригача ресурсаех 96 процент совгIа яраш халкъа боахамаи социально культурни мероприятештеи финансировани ярга хьожаю.

Халкъа боахама финансировани яра бюджетацара хьакъоастаду 13.481 эзар сом. Цул совгIа, предприятей пайдайи амортизационни отчисленейи 8,8 миллион сом хиллал дола дакъа капиталовложенешта финансировани ярга, цар шоай доалахьара оборотни средстваш алсамъяхарга, производство шеръяра ийца ссудаш дIатакхарга, кхыча гIулакхашка хьожаду. Халкъа боахама финансировани ярга деррига дIадохийтаргдар 22,3 миллион сом да.

ДукхагIа хургда социально-культурни мероприятешка дIадохийта ахча. Из хургда 68.256 эзар сома нийсса. Из 1967 шера планал 3,9 миллион сом, е 6 процент дукхагIа да. Бюджетера дIадохийтача дерригача ахчах 80 процент хул из.

Халкъа образованегеи культурагеи дIадохийта ахча 42.488 эзар сом хургда. Школаш лелаярга хьожаду 36 миллион сом совгIа ахча. ДIахехьаш долча цу ахчаша Iалашдергда кIезиг-кIезига доалаш декхар а даь массанена тIаюжаяь юкъера образовани берриганеша а йоаккхилга Iалашде. Всеобуча 455 школе дешаш 241 эзар бер хургда. Шерра торо еннай болх бечеи юртарчеи кагирхоша юкъера образовани яккхара. Сайрийнарей вахтенниш школаш лелаяра хьожаду 1 миллиони 412 эзари сом. Школаш - интернаташ, берий цIенош леладарга а дешархой Iалашбарга а дIадахийта лерхI 5 миллиони 184 эзари сом, е укх шерарчул 4,6 процент дукхагIа. Берий учреждениеш лелаяра хьожаду 3,3 миллион сом.

1968 шера республике болх беш хургья 303 библиотека, 18 районнии городийи культурай цIенош, юртара 250 культура цIаи клуби, дIа-юха лела 24 клуби кхыйола культурно-просветительни учреждениеш. Уж леладарга бюджетера дIадахийта лерхI 3 миллиони 383 эзари сом.

Хьахецаш дола ахча нийсса дIадийкъачеи из пайданагIа долча тайпара дIадахийтачеи Iалашдергда культурно-просветительни учреждениешеи школашеи боаррамагIа болх белга. Цхьабакъда, яьча ревизешеи проверкашеи хьагучаяьхай ахча ца доагIача дIаахийта дукха моттигаш. Ценхаштта кхоачамбоацараш да театрий, паччахьалкхен филармоне, культура кхыча учреждений финансови балха тIа. Школашка хIанз а дукха ба шоллагIча шера чубусаш бола дешархой, болх беча кагирхой школашкара дукха дIаух. Школайи культурно - просветительни учреждениеши балха деш дола кулгали лоаттабеш бола тIахьожами тоабанза ярьыц просвещене, культура министерствашка, моттигерча Советий исполкомаш.

Ахча дукхагIа хьахец унахцIено лораяра а. 1968 шу чакхдоаллаш республика больницешкара деррига менгеш 6,3 процент дукхагIа хургда. ДукхагIа хургья лорийи фельдшерско - акушерскии пункташ. УнахцIено лораяра учреждениеш лелаярга дIадохийтаргда 24.5 миллион сом.

Дикка тоадеш да къахьегамхой пенсешца Iалашбелга. КПСС ЦК сентябрьски Пленума соцамга хьежжа лакхду Дай-мехка гIема инвалидашта телача пенсей боарамаш, колхозхоштеи тIема инвалидаштеи къоаналла пенсеш хьожадара эша ха 5 шу лохъю, пособеш тела оттаду бера хана денз инвалидаш болча наха, кхычарна. Тоъал дукха ахча хьахьожадаь пенсеши пособеши дIателара. инвалидийи къоанойи цIенош леладара, социальни Iалашон кхыча мероприятешта.

Паччахьалкхен аппарат лелаярга дохийта ахча из 3 процент кIезигъергйолаш хилар теркал а деш хьожадаьд. Министерствайи ведомствайи, къахьегамхой депутатий Советий, предприятейи организацейи декхар сенах латт аьлча, из латт, хIанз сов йола структураш штаташи дIаяхарах, аппарат лелаярга дIадодар кIезигдарах.

Новкъоста Гуреева иштта ювц городийи районийи бюджеташ, цо дувц кердача бюджета доходнии расходнии дакъа кхоачашдара долла хIача де дезаш йолча районийи городийи исполкомий декхарех. Нов. Гуреева белгалдоаккх, материальни ресурсаехи ахчаи средстваехи пайда эпара даькъе экономе чIоагIа режим Iалашъянза прг ца хилар. моллагIча тайпара ахийта а сошагIеи пайда хьа ца луча гIулакхашкеи дIаухийташ дола ахча соцаданза дарг ца хилар.

1968—1970 ШЕРАШКА НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ХАЛКЪА БОАХАМ ДЕГIАБОАЛАБАРА ПЛАНАХИ ПАЧЧАХЬАЛКХЕН БЮДЖЕТАХИ

ПЛАНОВО-БЮДЖЕТНИ КОМИССЕ ПРЕДСЕДАТЕЛА ДЕПУТАТА В. П. ПОЖИДАЕВА СОДОКЛАД

Шийн содоклада тIа нов. Пожидаева белгалдоаккх республика халкъа боахам дегIабоалабара Паччахьалкхен план КПСС XXIII-ча съезда Директивашка хьежжан 1966—1967 шерашка халкъа боахам дегIаахара итоги лоархIам баьи оттаь хилар. Республика промышленносто, колхозаша, совхозаша дикка толамаш даьхад, тохамца кхоачашъяьй планаш. 1966 шерара республика бюджет доходех кхоачашйир, кхоачашъеш я из укх шера а.

Цхьабакъда планово-бюджетни комиссе белгалдаккханза даргдоацаш лерхI, промышленни предприятей, гIишлошъеча организацей балха тIехь, бахача наха бытовойи торговии гIулакх деча цIенхашттара кхоачамбоацараш хилар. Республика халкъа боахаме ледара моттиг я моттигерча гIишлой материалий промышленность. Йотта а тIаюлла а кирпишк, кIир па тоъаш хиларо юхаувз капитальни гIишлош хьалъелга. ГIишлой материалий промышленноста управлене де деза гIулакх дац тIехьавусаш хилар дIадаккхара. Планово-бюджетни комиссе данза даргдоацаш лерхI уж материалаш дукхагIа арахецара дешага хьожилга республика Министрий Совета тIадиллар, 1968 шера йотта кирпишкаш 200 миллионага, гипс 9 эзар тоннага, тIаюлла кирпишк 6 миллионага арахецаргйолаш, 1969 шера силикатни кирпишкаш арахецилга вIаштIехьдоаккхаргдолаш.

Планово-бюджетни комиссе иштта данза даргдоацаш лерхI берий баракъаши кога гIирси дукхагIа арахецара гIулакхаш а.

Моттигерча промышленноста, кхачан промышленноста министерствашка бакъахьа да продукце керда тайпаш арахецилга дегIадоаладича. ВIаштIехьдаккха деза пластмасса хIамаш, химически товараш, боахама изделеш дуккха арахецилга, шеръе еза кхачан продуктай - ассортимент.

Нов. Пожидаева белгалдоаккх бахача наха бытовой гIулакх деча цIенхашттара кхоачамбоацараш хилар. Дуккхача йоккхача нах бахача юрташка кога гIирс тоабу мастерскеш, парикмахерскеш, банеш, г. Грозне керда гIишлош хьалъеча моттигашка кIезига хьаелл бытовой предприятеш. Иштта кIезига пайда эц бытовой гIулакх ду предприятеш хьалъяра хьахийцача капитальни вложенеех. Масала, бытовой гIулакх деча министерства итт бетта йоагIа капитальни вложеней план 62 процент мара кхоачашъяьяц, коммунальни боахама министерства — 18,4 процент. Из ла йиш йолаш дац. ХIанз а тIехь бахача наха бытовой гIулакх дара йоагIаш йола терко яц городскойи районнии Советий исполкомашка, управленешка, министерствашка.

Нов. Пожидаева йоах, бюджето хьахьокх дIахо а халкъа боахам дегIабоалабара, бахача наьха культурни боарам а вахара хьал а лакхдара партен Советски правительствай Iалаьмате чIоагIа йоакхо еш хилар. Бюджет кхоачашъяь хила еза, из дара ерригача предприятеша, ерригача бытовойи торговлеи организацеша шоай планаш кхоачашъе еза. Бакъда цхьайолча организацеша (горпищеторг, респотребсоюз, УРС) дIайийлц фондаш, торговли тоаяра йоакхо яц.

Ценхашттара кхоачамбоацараш хилар кхачан промышленностеи торговлеи финансово-боахама балха тIехь. Масала, горпромторге йоккха растрата хилар, горплодоовощторго доккхий зенаш дир. ГIулакхаш бахьан дола кулгалхой бехктокхам лакхбе беза, хIаьта цхьабараш хьалхале лелаеча балха тIара дIабаьхача а мег.

Цул тIехьагIа нов. Пожидаева дувц колхозашкеи совхозашкеи лаьттах, автомобильнии тракторнии парках пайда эцара кадраш кийчъяра дешаш «Скотооткорма» треста болх, кхы цхьадола дешаш. Цо лерхI лоаман даьгIенех бизза пайда эпа безаш, цо торо хулийтаргья кхы тIа а дуккха дулх, шура яккха.

Ледара латт хIанзалца городашкара къахьегамхой хьалха хьадоалача баьцадаарашца Iалашбар. Планово-бюджетни комиссе данза даргдоацаш лерхI городашка баха нах кхоачамхиллал бIарччача шера баьцадаарашца Iалашбергбола гIулакхаш дар. Къаьстта терко тIаяхийта еза тепличнии боахам шербара чотах баьцаш — петрушка, хоха-буц, бетта дуа хоарцамаш февраль—апрель бетташка хилийтара, хIаьта иштта гIулакхаш де деза хьалха хьайоала нарсаш, кабуц морковь, коартолаш хилийтара.

Сесси хьожаргйолаш хьалхашка ена республика халкъа боахам дегIабоалабара плани бюджети чIоагIъе мегаргйолаш лерхI планово-бюджетни комиссе.

КПСС ЦК-а, СССР-а Лакхехьарча Совета Президиума, СССР-а Министрий Совета, ВЦСПС-а памятни байракх еннай Тульски областа Щекински района «Керда вахар» яхача Ленина орден лелаеча колхоза. Сийлахь - боккхача Октябра 50 шу дизареи В. И. Ленин вань 100 шу дизареи сийна колхознии совхознии поселкаш хьалъяраи тоаяраи еча Ерригсоюзни смотре - конкурсе цун центральни усадьбана хьалхарча степена диплом еннай.

Сурта тIа: «Керда вахар» яхача колхоза центральни усадьбе дIачуводачара моттиг.

П. Маслова сурт.
ТАСС фотохроника.

ЛАЗАРА ДУХЬАЛАРА КЪОВСАМ

Чума яха у—чIоагIа дIа-хьа доалаш хала лазар да, из хул котамашта цийцаргашта, моска котамашта, кхокхарчашта. Урс хьекха дийнача, денначa е цамогаш долча цар цIопораш яьча хIамашка гIолла дIадарж из лазар. Цул совгIа садоахаш а пищеварительни тракте гIолла дарж из. Массехк сахьатагара бархI ди даьллаца дIаьхлу лазар. Чума яха лазар кхийтта коа тIара оалхазар низ байя, дукха дIа-хьа лела тIера доацаш, хьоглуш, пхьанаш увзалуш, астагIа хул.

Бахача наьха коа тIарча оалхазараштa из лазар долга гучадаьлча деррига цамогаш дараши да аьнна дегабуам бераши дIадоах (дсагаду). хIаьта цу коашка юхедисараш урсаш хьекхаш доадийя, дика кхехкадийя боахаме дIадохийт. Чума яха у даьржача юрташкара лазар дIадала тарлу коа тIарча вокх оалхазарашта чумана духьала прививка ца йойя.

Ветеринарни службана йолаш я чума яха у ца хилийтара тохаш йола чIоагIа пайданера вакцина. Из техача деррригача шера чума яхача лазарах цамогаш хургдац коа тIара оалхазар.

ХIанз республике бахача наьха коа тIарча оалхазарашта вакцинаци еш я.

Из гIулакх тоамца дIадахьара боккхача лоархIаме да коа тIара оалхазараш доалахьа долча наха, юрта советаша, ветеринарни болхлоша юрташка, городашка чума яхача лазара духьала вакцинаци ца еш цаI ков ца дуталга. Практико хьахьекхад чума яха у дIадоаржадераш городашкеи нах бахача пункташкеи деррригача коа тIарча оалхазарашта прививкаш ца еш дита оалхазараш хилар.

Чума яхача лазара духьала прививка яьча городера е юртара коа тIара оалхазар эцаю моттигерча ветеринарни болхлошка прививка яйта еза.

Цхьайолча хана коа тIара оалхазараш леладераша чума яхача уна духьала еча вакцинаце мах бац, цудухьа чIоагIа зе ду цар шоашта, хIаьта иштта чумана къовсам лоаттабеш ю мероприятеш телхаю.

Е. КОЛПАКОВА,
Нохч-ГIалгIай юртбоахама министерства ветеринарни отдела йоккхагIа йола ветеринарни лор.

Новкъостий Брыксинеи Гуреевеи докладаш ювцар

Пренеех эггара хьалха къамаьл ду депутата **М. У. Умарова.** КПСС XXIII съезда решенеш тIа а цул тIехьагIарча партеи правительствай соцамаш тIа а, йоах оратора, белгалъяьккхай вай мехка халкъа образовани дIахо дегIайоалаяра программа, къоастадаьд массане а юкъара юкъера образовани чакхъяккхара а школашка дешара-кхетам балара процесс тоаяра а декхараш.

Массанена а юкъера образовани елара декхар оттадаьд парте хIанз мехка хьалхашка. Массане а юкъарча юкъерча образоване хьакъехьара КПСС ЦК-и СССР Министрий Советеи соцам практически кхоачашбеча дикка балхаш даьд вай республике. Юкъера школаш дукхагIа хиннай, 50 бархI шера дешача школах юкъера школаш яьй. Нагахьа санна 1962 шера ийлагIча, иттлагIча, цхьайттлагIча классашка дешаш 6893 саг хинна бале укх шера ийслагIчеи иттлагIчеи классашка 16600 саг ва. Къаьстта белгалдаккха дезаш да юрташкарча юкъерча школашка лакхарча классашка дешаш дола бераш укх шера 5,5 эзар дукхагIа хилар.

Цхьабакъда кхоачамбоацараш а кIезига дап вай школашка. Эггара хьалха белгалдаккха дезаш да дешара-материальни база кхоачамболлаш ца хилар. Цхьайолча школай помещенеш геттара эсала я, занятешта эша хьалаш дац. 69 школе кхаь сменах ю занятеш. Оратора Iоттараш ю РСФСР Госплана ше керда школаш хьалъяра планаш уттаеш цо вай республикера хьалаш теркал ца дарах. Цо дех Лакхехьарча Советагара школаш хьалъе хьахенаш дола ахча дукхагIа хургдола гIулакх вIаштIехьдаккхар. Цу хьакъехьа дош оттаде деза Москве. Лоаман районашка школаш хьалъяра гIулакх хьоадаь, оратора дех цига школай сеть шеръяра кашера-шера ялх-ялх квартира йола 15—20 щитови цIенош хьалдар.

Иштта дех оратора школай материальни база чIоагIъеча республика промышленни предприятеша, колхозаша, совхозаша доккхагIа дакъа лоацаргдола хIама дар а.

Трибуна тIа я депутат **Т. М. Эсембаева.** Цо дувц Сийлахь-боккхача Октябра 50 шу дизарца дувзаденна Грозненски района къахьегамхой хьинар чIоагIа айденна хилар. Юбилейни вахте доккхий толамаш даьхад района промышленни предприятей, колхозий, совхозий коллективаша, чIоагIа баьржаб пхе шера план ханал хьалха кхоачашъяра тIехьара къовсам. ТIеххоачашъяьй паччахьалкхенга ялат, шекара свекла, гидуаргаш йохкара план. ХьатIадоагIача шерарча хьувкъама лард еллай. Гурахьа дув ялат ханнахьа дIадийнад. 1968 шера 100 эзар тонн ялат чудаьнна денна дош кхоачашде торо хургья района.

Лика вIаштIехьдаьхад района хьайбашта Iан замалахьа эша хьадаш. Помещенеш йIайха я, доакъар да колхозийи совхозийи фермашка. Беррига низ тIабахийта къахьегаргда оаха пятилетка кхоалагIча шера лакха толамаш дахара.

Республика халкъа боахам дегIабоалабара плана а бюджета а проекташ, йоах оратора, къахьегамхой вахара хьалаш тоадара тIаерзаяь я. ЧIоагIа вай дегаш гIоадоахаш да керда клубаш, больницаш, берий учреждениеш хьалъе лаьрхIа хилар. Цхьабакъда цунна хетачох Грозненски района эшарий йоагIача тайпара терко яьц. Укх тIеххьарча 10 шера йоах нов. Эсембаевас ерригa кхоъ мара школа яьяц тха районе. КIезига я тикаш. ДукхагIа ахча хьахеца деза района тикаш, столовеш, кхы бытовой предприятеш хьалъяра.

Оратора критика ю бытови гIулакхаш деча министерствана. Грозненски района колхозхоштеи совхозий болхлоштеи эша бытови гIулакхаш дара кIезига оарцагIйоал из министерство, йоах цо.

Нов. Эсембаевас белгалдоакх наькъаш дахкара гIулакх тоаде дезаш хилар. Чаьчан, Пригородное, ДIачу-Борзой, Толстов-Юрта, кхыча юрташка долха наькъаш тоале а деза, цхьацнайолча моттигашка керда наькъаш дахка а деза, йоах цо. Иштта белгалдоакх оратора гIишлошъеча организацеша болх ледара беш хилар. Эсала да цар хьалду цхьадола гIирсаш, ледара я гIишлошъеча организацей материальни база а. Цар болх тоабе беза.

— «Сунжанефть» НПУ Карабулакера газобензинови завод, Ассински консервни завод, леспромхоз, кхыяраш санна йола йоккхий промышленни предприятеш я тха районе, — йоах депутата **С. Х. Плиева.** — Массане а ханал хьалха кхоачашъяьй цар планаш а юбилей сийна тIайийла социалистически декхараш а. Сихха дегIабоагIа района юрта боахам а. ТIеххьарча шерашка 2,8-лла тIакхийттал чудахьа ялат. 1940 шера 927 эзар сом мара ца хинна ахчаш доходаш 15 млн. 718 эзар сомага кхоачаш лакхъеннай 1967 шера. Паччахьалкхенга юрта боахама продукци йохкара план а тIайийца декхараш а тIеххоачашдаь района къахьегамхоша. Эггара лакхагIа за толамаш КПСС ЦК, СССР Лакхехьарча Совета Президиума, СССР Министрий Совета, ВЦСПС памятни байракх еннача XIX партсъезда цIерагIча колхоза.

Къахьегамхошта салаIа моттигаш хьалъярах дувц нов. Плиева. Iалаьмате хоза моттиг я, йоах цо, Эса чIож. Тха районера бараьшта меттел ерригача республикерча къахьегамхошта а хьалле йиш я цига салоIа цIенош, санатореш. Оаха дехар ду Лакхехьарча Советагара а Министрий Советагара а цу чIожах салоIеи туризмаи зона е тхоашта новкъостал дар.

Иштта дех оаха Орджоникидзевски яхача станице газ йилла а Карабулак яха мехкдаьттахой поселоки Первомайск яха юрти тоаяра а ахча хьахецар. Цу гIулакха хьожадаь 28 эзар сом кIезига да, кIезигагIа дале а 20 эзар сом кхы а эшаргда цу гIулакхашта.

Ше къамаьл даь воаллаш района къахьегамхошта хьалхара дош лу нов. Плиева сунженцаша пятилетка ханал хьалха кхоачашъяра шоай низ кхоберг ца хилара.

Дош лу депутата **А. Д. Кагерманова.** Вай мехко а дерригача прогрессивни адамаша а, йоах оратора, торжественно дездир Советски Iаьдала 50 шу дизар. Цу депошка итогаш йир вай ах бIаь шера воашта карагIдаьннарий, хIаьта хIанз кхы а чIоагIагIа хьинар айденна къахьегаш а да. КПСС ЦК сентябрьски Пленумо белгалдаьхад дIахо вай мехкарча наьха вахара хьал тоадара де деза гIулакхаш. Вай партена эггара чIоагIагIа дагадоаллар бахача наха эшарий йоакхо елга хилар хьахьокхаш я цу Пленума решенеш.

Наьха вахара хьал тоадара цхьадола балхаш даьд Урус-Мартана районе а. Ши гIув яьккхай, эксплуатаце дIаенна водопровод. Урус-Мартанеи Комсомольскеи школаш яьй, 320 моттиг йола клуб яьй. Цхьабакъда из кIезига да. 27 эзар саг вахача райцентре лерттIа культура цIа дац, кхоачамболлаш хий дац. Оратора дех цу дешашка хьажар.

Промышленни предприятеш яц районе, йоах нов. Кагерманова, из бахьан долаш бе болх боацаш нах хул районе, къаьстта Iай. СихагIа кхоачашде деза Урус-Мартана барзкъаш тега фабрика йиллара дош.

ДIахо къамаьл даьча депутата **Л. В. Мингалеева** дийцар Грозненски химически комбината юбилейни яхье даьхача толамехи пу яхье котъяларах комбината коллектива дилла а лелае нефтехимически промышленноста министерствай профсоюзий ЦК-и памятни байракх яларахи.

Тахан вай ювцача республика халкъа боахама планеи бюджетеи проекташа хьахьокх, йоах оратора, Нохч-ГIалгIайчен экономика а бахача наьха вахара хьал а мел лакхденнад. Цхьабакъда даьчох кхоачамбаьсаца йиш яц вай. Дукха да хIанз а эшараш. Оратора дувц химикий поселке — Черноречье бахача наха эшараш. Музыкальни школе деша безам болаш бераш дукха да поселке, йоах цо, цхьабакъда школа яц. Оаха дех поселке музыкальни школа хьаеллар. ХIанз № 31 йолча школерча бераша кхаь сменах деш. цудухьа школана керда здани хила еза. Иштта хьалъе еза Черноречье берий учреждениеш а. Бувзама управленена критика ю депутата поселкера телефонни бувзам эсала хиларах. Цо дех кхычи городашца къамаьл де йиш хургйолаш поселкера телефонни бувзам тоабар.

Трибуна тIа ва республика моттигерча промышленноста министр **А. Г. Дзертов.**

Юбилея сийна яьржача социалистически яхьа юкъе а яха, — йоах цо, — вай республикерча кхыча къахьегамхоша санна дикка толамаш даьхад моттигерча промышленноста предприятей коллективаша а. Итт бетта план а социалистически декхараш а тIеххоачашдаьд министерства предприятеша, планал совгIа 170 эзар сома маьха продукци еннай. Къаьстта дика болх бу укх шера химически завода, трикотажни, швейни предприятеша. Ткъаь тайпара керда продукци арахеца йолаеннай укх шера Министерства предприятеш. Производства боарам лакхбалара керттерча бахьанех цаI да керда техникеи прогрессивни технологии производствана юкъехувлар. ТIеххьарча шин шера дикка балхаш даьд оаха модернизаци еш. Къахьегама овсарле 40 процент лакхъеннай цу шерашка, дикагIа да арахеца товараш.

Укх шера дикка балхаш даьд моттигерча промышленноста министерство а цуи предприятеша а кердача системах болх бе кийчлуш. хIаьта шоллагIча ах шера планированеи экономически стимулированеи кердача системах болх бе а йолаеннай. Кердача хьалашка баьча балха итогаш во яц. Массанахьа а чIоагIа теркам тIаахийта баьннаб керттера производственни фондаш норма тIа йоалаяра, продукцена реализаци яра.

Кхоачамбоацараш а да тха. Материально-технически Iалашо во хиларах цхьайолча предприятеша кхоачашъяьяц ассортимента план.

Тахан вай ювцача планех 1968—1970 шерашка 212 процент дегIаяла езаш я тха министерства предприятей производства объем. Продукци алсамъяккха лерхI хIанз болх беш йолча предприятешта реконструкци яра а кердаяраш хьалъяра а чотах, берригa низ тIабохийтаргба министерства предприятей болхлоша, специалисташа, гIулакхерча наха пхе шера план кхоачашъяра.

Трибуна тIа ва культура министр **В. А. Татаев.** Республика художественни самодеятельностага хьожача дакъа лоацаш 50 эзар совгIа саг вар, йоах цо. Цул совгIа библиотекай балхага хьажар чакхдаьккхад укх шера. доттагIлеи цIейш хиннад, самодеятельность Дона тIарча Ростове хиннай, Москве Кремлевски съездий Двореце концерт деннад. Цейна кийчо еш хоза экспозицеш кийчъяьяр изобразительни искусствай музея. Тоалуш йоагIа театрий репертуар.

Цхьабакъда дикка кхоачамбоацараш а да культура учреждений балхаца, йоах оратора. Белгалдаккха дезаш да тха материальни база эсала хилари кхоачамболлаш лакха квалификаци йола кадраш ца хилари. Цу гIулакхаша вIаштIехьдалийтац болх хеттача тайпара тоабе.

ДIахо новкъоста Татаева дувц шин шера республика ерригача юрташка культура очагаш хьаеллийла аьнна йола республикански организацей решенеш кхоачам миша ю. Дуккхача районашка нийса кхетаьй из решени, йоах цо. Масала, Шелковски районе тIеххьарча шин шера колхозий чотах хьалдаьд культура цIа, массехк клуб, музыкальни школа, кхыяраш. Дукха балхаш даьд цу даькъе Надтеречни, Наурски районашка. Хьалдеш латт цу тайпара гIирсаш Сунженски, Шаьла районашка. Цхьабакъда массанахьа а дац гIулакхаш цу тайпара. Ерригача районашка теркам тIабахийта беза культура учреждений материальни база чIоагIъяра. Эша балха хьалаш доацаш да музыкальни училище, тенакий театре, культпросветучилище. Цар а хила еза материальни база.

Дош лу депутата **Остапенковна.** Ше къамаьл де воалуш цо дувц Ленина цIерагIча юртбоахама артела колхозхоша даьха толамаш. Паччахьалкхенга продукци йохкара план тIеххоачашъяьй колхозо, дIадувча лаьттай структура тоаяьй. ДикагIа дола фу дIаде йолаеннай. ДукхагIа ехк кхашка органически, минеральни удобренеш. дукхагIа дехк хий. Цхьабакъда белгалдаккха дезаш да тхога кхоачамхиллал минеральни удобренеши хий детта насосаши ца хилар.

БIаьсти а аьхки а кхашкара балхаш сихленнача хана станашка бийсаш а йоахаш бу механизатораша болх. Ала дезаш да царна цига культурно салаIара мел эшар долаш хилар. Царна телевизори радиои а, деша газеташ, журналаш, книжкаш лоаттаду. Дийнахьа кхозза лу кхача.

Беррига колхозахой дикагIа бах хIанз. Массанега а да ахча, ялат, кхылар. Бакъда, цхьаболча колхозхой цIенош эсала да, хIана аьлча уж хьаде хьу, шифер, кхыйола материалаш тоъац. Остапенкос йоах, гIишлон материалаш дукхагIа тела еза цIенош де дага болча колхозхошта. Трактористаши шофераши кийчбара гIулакх тоадарах дола дош а гIоттаду оратора. КIезига ба колхозашка электрикаш, гIишлошъераш, кхыбараш. Уж кадраш а кийчъе еза.

—Культура а боахам а дегIабоалабеча керда толамаш а доахаш накъабаьхкар «Октябрьнефта» мехкдаьттхой а Октябрьски района беррига къахьегамхой а Советски Iаьдала юбилейна,—йоах депутата **И. М. Коротнова** ше къамаьл де воалуш. — Рентабельни хиннай нефтепромыслови управлени, мехкдаьтта даккхара план тIеххоачашъяьй, дика бу белх бурувдеттараша а.

Шоай кхоачамбоацараш дувцаш нов. Короткова белгалдоах материально-технически Iалашо эсала хиларах бурувдеттача бригадай дукха простояш хулаш хилар. Авареш хиларах дукха бурув дус ца тохаш. «Октябрьнефта» мехкдаьттахоша шоай низ кхоачар дергда болх тоабара.

Октябрьски районе бахача наха бытови гIулакхаш дара даькъера дешаш дувцаш нов. Короткова белгалдоаккх газификаци яра балхаш эсала лелаш хилар. города йистошка культура учреждениеш кIезига хулар, наха чуIе цIенош хьалдара гIулакх ледара хилар. Диъ шу да Аллы яхача поселке бани ярах дола харжархой наказ кхоачаш ца лу. Уж дешаш къоастадар дех оратора.

ДIахо къамаьл даьча депутата **В. И. Земскова** дувц тIеххьарча шерашка Нохч-ГIалгIайчено даьха толамаш. Нагахьа санна массехк шу хьалха воаш сессешка а конференцешка а гулделча воай республика тIехьаюсарех хургйоаца гIулакх де деза вай яхаш вай дийца дале, хIанз из дувца дезаш дац вай. Къилбаседа Кавказе хьалхадаттарий мугIарашка я вай республика.

Советски Iаьдала юбилейна хетаяьча собранешка шоай торонашка хьажа а хьежа Шелковской районерча колхозхоша лаьрхIад пхе шера план диъ шера кхоачашъе. Из де торо я тха.

Шелковской района экономика тоаяра де дезараш дувцаш нов. Земскова цертагIлоах даьгIенаш тоае езаш хилар. Лаьтта удобренешца тоаде деза, массанахьа нийса севообороташ хургйола гIулакх де деза. Дикача хьалашка хилийта еза бурунни даьгIенаш. Царна хий дала деза, буц е еза. ТIаккха цига дуккха хьайбаш доажаде йиш хургья. Бурунашка Iай а аьхки а доажаде йиш я доахани жан.

ДукхагIа терко е еза, йоах цо, хьайбаш леладерий. Царна школаш а культура учреждениеш а хьалъе ахча корадоагIаргда колхозашка, гIишлон материал хуле. Из новкъостал де тхона.

ФУ КИЙЧА ДА

Цхьа эзар гектар хиллал лаьтта дIадийкъад 1968 шера бIаьсти юврглйолча культурашта лаьрхIа Шелковской района «Червленный» яхача колхозе.

ХIанзле дIадувргдола гороха, сенарий, кена, берца 100 тонн фу кийчдаьд боахаме. Деррига фу кондиционни боарамга дIа а кхоачадаь хьалххе а йоагIача тайпара дезинфекци а яь кийчъяьча помещенешка дIаоттадаьд.

Иштта кийчдаь складашка дIаоттадаьд 35 тонн хьажкIийн 20 тонн дугаи фу а.

Фу цIендеш боахкача наьха болх, къахьегама овсарле лакха хургйолча тайпара вIаштIехьбоаккхаш вар склада заведующи Т. И. Асташкин. Ялат цIенду машина сецача из тоае сиха оарцагIвоалар механик Д. Зимин, цудухьа фу сиха цIендаь даккха аьттув баьлар колхоза.

М. СУЛТАНГИРЕЕВ.

ДУНЕ ЦХЬАН КIИРАГIА

ЮХАТОХА ИЗРАИЛЬСКИ АГРЕССОРАШ

12-ча ноябре геттара Iуйрийна лелхача снарядашеи минашеи сомабаьхар Иордан яхача хин малхбоалехьарча йистаца баха Iарбий юртара нах. Юрта дов чудеш дар хин вокх оагIонгахьарча йистаца латта израильски оккупационни бIунаш. Иордански эскара командоване бьча хоамах, из дов чудар бахьан долаш юртара массехк цIа дохадаьд.

Цига хинна хIама — цахаддаш Iарбий пачхьалкхенашта духьала провокационни гIулакхаш лелаеча Израила дуккхача агрессивни актаех цаI мара яц. Суэцки канала районе израильски агрессораша чухехк авиаци, артиллери, танкаш, герз детт юртарча гIирсашта, кемашта, Iарбий городий нах бахача кварталашта.

Герз юкъе а доахаш вIашагIъехкача провокацешта нийсса израильски агрессораша долла хIама ду шоаш дIалийцача территорешка дIачIоагIбалар духьа Iарбий лаьтташка вIашагIъеллай оккупационни администраци. 10-ча ноябре Кунейтра районерча сирийски территоре тIа чIоагIа безбеш ах военни хьисапера эггара хьалхара боахам биллар. Цу тайпара боахамаш а дехкаш Iарбий районашта колонизаци е гIерт израильски агрессораш, хIаьта цига бахача Iарбашха болча наха чIоагIа духьале ю захватчикашта.

Израила кхоачашъе тигац Iарбий беженцийи Иерусалимеи хьакъехьара ВIашагIкхийттача Къамий Организаце резолюци, хIаьта цунца Израила кулгалхоша бокъонца хьахьекхар Гаргарча Малхбоаленера гIулакхаш машара паькъапа къоастадара моастагIий шоаш хилар. Цу хьакхехьа укх деношка гуччахьеи эхь ца хеташи «Вашингтон пост» яхача журнала оагIонаш тIа яздир американски журналиста Олсопа. «Мадарра аьлча, — йоахар Олсопа, — Гаргарча Малхбоалене машар оттар белггала ловш яц Израиль хьалхагIа ший хиннача доазонашта юха тIагIолга хургдоландаь.

Израила цхьаккха дича а ше дIалийцача Iарбий территорешкара ший бIунаш арадаха ца тугаш хиларах Гаргарча Малхбоалене эттача кхерамеча гIулакхаша спхха ООН-а Кхерамзлен Совета заседани гулъелга ца дийхача ялийтанзар ОАР. Совете юкъа дIачуеннай резолюцей ши проект. Инде, Мале, Нигере проекто дIадех израильски бIунаш арадоахилга, бакъъяь, тIаэц Гаргарча Малхбоаленерча хIара пачхьалкхен машареи кхерамзеи яхара йола бокъо. США делегаце дIачуеннача шоллагIча проекто бIунаш арадоахилга тIагIоллареи ши духь долаши дувц, цудухьа цо Израилага, мадарра аьлча, йиш хулийт оккупаци ший безам меллаб йIаьхъе.

Ше къамаьл деш советски викало СССР кхыча мехкашцарча гIулакхий министра хьалхарча заместитела В. В. Кузнецова белгалдаьккхар. Израила гадоахараша, хьалхагIа а санна, израильски агрессорий тIа-тIа кIоаргагIа чудолхаш дола дIадехараш хьаллоацаш хилар. Израильски артиллере акхача тайпара город Суэца дов чудеш лаьттача дийнахьа США хьакхайкадир бомбардировщикий йоккха парти Израиле яхийта безам болаш хилар.

Цхьабакъда, тешшаме ала йиш я. Израилеи цун гадоахарийи юххера а агрессорий бIунаш сов чехка арадоахилга цхьатарра дIадехача дунен дуккха а дуккагIа долча халкъаша яхачунга ладувгIа деларгхилар. Цу хьакъехьа хьакхайкадир укх деношка чакхъяьлинача. Iарбий мехкаш хьаллоацаш Деле диъ дийнахьа лаьттача дунен халкъашта юкъерча конференце дакъа лаьцараша. Цу конференцена юкъе дакъа лаьцар дунен халкъашта юкъерча 70 совгIча организаце викалашеи Африка, Азе, Европа, Австрале, Латински Америка Iалаьмате дукхача боккхийча общественни деятелашеи. Конференце дакъа лаьцараша эгIазалца харцахьа лаьрхIар империалистически державаша мога а еш, Iарбий пачхьалкхенашта духьала Израила йолаяь агресси.

САТОС ВАШИНГТОНЕ БИХЬА НИНЪ

Правительствана керте латтар волаш ший поста тIа йоаккхача хана хIанз шоллагIа Вашингтоне вояж лъй Японе премьер-министра Сатос. Премьер визитаца американски столице вахале хьалхагIа йIаьхха пропагандистски кампани лаьттай. Из хеставаьв къаман хьашташ хьаллоанар санна, ВIашагIкхийттача Штаташа дIалийна Рюкю (Окинава) яха гIайренаш Японега юхаерзаяр духьа къовсам лоаттабер. Азерча машара кхела оарцагIваьннар санна.

14-чеи, 15-чеи ноябре хиннача переговорий программа тIа латтар Окинавах дола дош, японо-американски экономически гIулакхий дешаш, цхьаццадола кхыдараш. Американски газеташа Сато Вашингтоне хьа а кхачалехьа шоай читателашта могадора японски премьер - министр Окинава «хоадамболлаш» юхаяккха дага хиларах бола хоам цIенхаштта а лаьрхIа тIа па эцилга. «Барт вIашагIа ца кхеташ дола дешаш къоастале дезаргдола хала декхар тIаоттар кхерам бац Японе премьер-министра, — яздора редакционни статья тIа «Вашингтон пост» яхача газето. — Цунна тIалаттар хIама дац безаме дипломатически декхар мара — традиционни соглашенеш кхы тIа а дегIайоалаелга мара... Дог даха мегардолаш да, хIанзарча визито американски японски хьашташ овлангара дена цхьатарра хилар хьахьокхаргхиларга».

Ше дувцар фуд ховра цу газета. ХIаьта Джонсонаца переговораш хинначул тIехьагIа кепатеха араяьккхача коммюникес а Сатос Америке даьча къамаьлаша а бокъонца йола истина бакъъяр мара кхы хIама даьдац: премьер, Японе «къаман хьашташ бахьан долаш къовсам лоаттабер ца хиларал совгIа, кхыча бесса, цу хьашташта духьала доллашехьа а, США-с лелаеча политикана тIехьаваьлар, раьза хилар къулбехьенвьетнамски марионеткашта, вьетнамерча агрессега гIолла США союзникаш долча мехкашта Японе деш дола новкъостал шерде а уж хьаллаца а.

Переговораш йолча хана Сатос мадарра аьлча хьаллаьцар японски халкъа шеррача общественносто соцаелга дIадехаш йола Вьетнаме США-с герз детташ лоаттаю агресси.

Цу тайппара, Сатос Джонсонаца яь переговораш юххье дена чакхъялладца Дальни Востокерча американски стратеге доалонел чухьа хилар. Переговорий ишта мах баьб Японе социалистически парте. «Оаха, — йоах цу парте заявлене тIа, — хоадамболлаш протест ю американски тIема политикана гIулакх де гIерташ волча Сато правительства политикана духьала. Оаха деррига халкъа юкъара болам боаржаберrба, чакхбаллалца къовсам лоаттаберrба Окинавеи Огасавареи яха гIайренаш сов чехкеи тешшамеи Японега юхакхоачаяр духьа». «Вашингтоне кепатеха араяьккха цхьана яь коммюнике, — дIакхайкадаьд Компарте — Японеи Окинаваи халкъа догдоахийла, йоаю, бакъду японо-американски тIема союз чIоагIъялар, кхерам тIатосе Япони кхычарех тийша хIама доацаши машареи яхара».

Сато океанал дехьа вахарах хьахинна итогаш харцахьа лоархIаш заявленеш яьй кхыча оппозиционни партешеи группашеи а, Японе профсоюзий Генеральни совето, дуккхача общественни организацешеи къаьст-къаьстача деятелашеи.

КЪУЛБЕХЬЕН АРАВЕРА ХЬАЛ

20-ча ноябре Англеи Къулбехьен Аравеи делегацешта юкъе переговораш йолалу Женеве Аравийски ахгIайрен къулбехьарча даькъа тIа баха нах шоай мукъагIа хилийтара хьакъехьа. Уж шоай мукъагIа хулийта ди, Лондоне официально хьакхайкадаьчох, 30-гIа ноябре оттадаьд. Цу ханале Къулбехьен Аравера дIадига деза 12 эзар совгIча салтечохи эпсарахи латта деррига английски бIунаш. Цу событеца чакхбоал къулбехьенаравийски халкъо щий даьхе кхычарех тийша хIама доацаш хилийтар духьа йIаьххача ханеи тIагIерттаи лоаттабаь къовсам. Из мохк ший лоIамагIа битар хьакъайкадарца формально тIера дIадоал Аравийски ахгIайрен цу районе английски империалисташа 128 шера тIалоаттадаь доал.

Патриоташа Къулбехьен Араве халкъ ший мукъагIа па литача яргIоацача яьккхар британски колониализм. Кортамукъален боламо иштта тIакIалтIа кхайсар Iаьдал хьалхагIа а санна Араве къулбехьенс доал дара, новкъостал дергдолаш болча, ше аьннар деча реакционни шейхийи феодалийи бе долла дийрхIача Англе колониальни администраце планаш а. Цхьабакъда, Къулбехьен Аравера, белггала аьлча, Аден яхача портера-крепостера Англи дIаяхар яхаш дуккха мехкдаьтта доаллаш хиларах йовзаш йолча Аравийски ахгIайрен районера шоай империалистически политика йитац колонизатораша. Цхьа бахьан доацаш дац, гучох, укх кIирагIа английски общинай палате Къулбехьен Араве юхебусача дукха совгIа - эшашагIа боацаш 300 английски подданни бола гражданаш «кхерамза бахара тешамах» дола дош дувца оттадар. Ховш мадарра «подданни барий гадоахкх» яхаш бахьан а увтгадеш империалисташа хьалхагIа дуккхаза а къонача шоай лоIамерча мехкашта интервенци яь хилар. Английски тIема низаш, Англе кхыча мехкашцарча гIулакхий министра Брауна яьча заявленех, Къулбехьен Араве зоне дусарга кхыметтел из территори ший мукъагIа хилийтар хьакхайкадаьчул тIехьагIа ялх бутт дIабаьлча а.

Цунца дувзаденна шийна уйла тIаозаш да кортамукъален къовсаме дакъа лоацаш йолча Къулбехьен Араве керттерча политически партецара Лондона гIулакхаш а. Аравийски ахгIайрен къулбехьарча даькъа тIара Къаман кортамукъален фронт (НЛФ) Женеве еча переговорашта юкъеяхийтача хана цига дакъа лацийтац мохк ший мукъагIа хилийтар духьа къовсам лоаттабаьча цхьаькха организацега — дIалаьца Йомена къулбехье мукъаяккхара фронт (ФЛОСИ). ФЛОСИ англичанаша теркал ца яр, боккъалдар аьлча политически шин партена юкъе, ийгIа барт кхы тIа а чIоагIагIа эгIабе лаьрхIа да.

Къулбехьен Аравена шийна чухь, «Обсервер» яхача английски газета обозревателa Колин Лигэма белгалдоккхачох, шейхаша хIанз а йоаьньц, царна хетачох, Англи дIаяхачул тIехьагIа цу кегара хьалхашка юха а Iаьдал бе долла торо хиларах йола шоай догдоахийла. НЛФ-егахьа а ФЛОСИ-гахьа а герз вIашка детташ дов оттар а хIаьта иштта английски подданни бараашта моллагIча а тайпара даькка а халахетар даккхара дика бахьан хургдар герз кара а ийца английски интервенци йолаяра а феодальни князий Iаьдал юхаоттадара а.

Цу хьалашка къаьстта фе хила а деррига къаман-патриотически низий барт вIашагIа ца кхетийташ дола дешаш къоастадареи парна юкъе чIоагIа цхьоагIо оттаяреи наькъаш лаха а дезаш да Къулбехьен Араве деррига ах миллион дола халкъ.

Г. ШИШКИН,
А. БИРЮКОВ,
В. КУЗНЕЦОВ.
(ТАСС).

АЗЕРБАЙДЖАНСКИ ССР тахан синтетически хьоасий хьадеча шерра юкъенхухьаш йола циклогексан йоаккхилга дефицитни бедалах — бензолах пайда эцарца дувзаденна да. Мехкдаьтта химически процессий Азербайджански институте профессора Г. Ашумова нулгалца кийчъяьй бакински мехкдаьттаех циклогексан яккхара аттагIеи кхомегIеи йола технологи.

СУРТА ТIА: профессор Г. Ашумови лаборантка Г. Аванесяни.

Р. Нагиева сурт.

ТАСС фотохроника.

КЪОНА ГОВЗАНЧАШ

«ЛадувгIа тхога, юрта боахама къахьегамхой, заводийи фабрикайи болхлой. ЛадувгIа, тха хьехархой, комсомол...».

Цу дешаца дIадоладир шоай рапорташ шоатта дийнахьа Республикански пионерий Дворецe гулбеннача дешархой производственни бригадий членаша. Из яр пар иттлагIа республикански слет. Ма дукха а дар-кх дешархой дикача гIулакхех дувца. Цар юбилейни шера мел даьчоа итог еш яр республика просвещене министра нов. Умарова яь доклад.

Юбилейни шера дешархой производственни бригадашеи звеношеи пхи эзар совгIа долча лаьттан тIа хьалкхеяьй 512 217 центнер тайп-тайпара юртбоахама продукци. Цу продукце мах ши миллион гаргга сом ба.

Традиционни цIей дIадахьа шоаш боагIаш шоай совгIаташ а дахьаш баьхкабар дешархой. Выставке гуш яр йоккхий харбазаш, пасташ, ябакхаш, шекара свекла, нарсаш, помидораш, кхеш, хохаш, комсаш, Iажаш, кхораш, кхыдар.

Белгалдаккха деза Сунженски, Ножай - Юртовски, Шелковской, Урус-Мартановски районашкарча дешархой производственни бригадашеи звеношеи опытнически балха йоккха терко еш хинна хилар. Юртбоахама культурай хьувкъам лакхагIа хургбола дуккха наькъаш лехаш дешархоша Сунженскии Грозненскии районий къоначa опытникаша хьалкхеяь гибридни хьажкIа вай мехка дуккхача миIингашка дIакхухьийт.

Дешархой бригадашка вIашагIъехкайр кхаш леладерий-химикий звенош. Доккхийи лоархIамеи балхаш да цу звеноша чакхдаьхараш. Масала, кхо бIаь гектар долча лаьттан тIа опытникаша дIа а йийна техка хьажкIа бIаь сортах я. 150 гектар долча лаьттан тIа йийнай бIаь сортах шекара свекла, цу тайппара кIа, гидуарган, горох, баьцадаараш, кхийола а юртбоахама культураш.

Сунженски района Ассински, Нестеровски, Орджоникидзевски, Грозненски района Старосунженски, Шелковской района Шелковской юкъерча школай опытнически участкаех боккъонца йола опытнически лабораторе хиннай. Цу лабораторешка дуккха тохкамаш лаьд дешархоша. Масала, моттигерча сомий сорташ хержа а хержаш уж тохкаш хиннаб, сомий культурашта минеральнии органическии удобренеш тассаро мел пайду лу хьежаб, цул совгIа сомашта хулача лазарашта духьала къовсам лоаттабаьб.

Къаьстта ювца йоагIа Ассински юкъерча школа производственни бригада. Цхьайтта гектар лаьттан тIа хьалкхедаьча массехк сорта хьажкIаех дикагIдар «ВИР-338» яхар хилар. Цхьан гектара тIара 115 центнер хьувкъам чуийцар дешархоша цу сортах йолча хьажкIах. ХIаьта Каргалински Троицки юкъерча школа дешархоша цхьан гектара тIара 55 центнер «Леоне» яхача сорта кIа чуийцад. Из боккха толам ба.

КIезига къахьийгадац дешархой производственни бригадаша гаьнаш дIайогIаши царна гIулакх деши. Иштта республика къоначa сомий бешамаш лелаераша дIаегIай бIаь эзар гаргга декоративни, шовзткъа эзар совгIа сомий гаьнаш, ткъаь кхоъ эзар совгIа кустарник. 687 гектар лаьттан тIа хьалкхебаьб 33895 центнер сом. Школай ковнаш, шоай юрташкара улицаш зиза теха бешамаш хилийта аьнна декхараш тIайипад Грозерча, Назрановски, Наурски, Гудермесски районий школай дешархоша. ХIаьта из декхар кхоачашдеча дика хьокхамаш гойт цар.

Ала деза кхашка балхаш деш хиларал совгIа хьайбаш леладеча а дешархой къахьегаш хинналга. Иштта республика фермашка болх беш хилар къоначa хьайбаш леладерий шийтта звено. Дешархой низаца Iалашдаьд кхо эзар тонн доакъар. Бригадай членаша хьалкхеяьй ткъо эзар котама кIорнг, 280 Iасилг, ветеринарни обработка яьй кхо эзар хьайбанна.

Цу тайппара цифраш дукха йоалае йиш яр. ХIаьта укх тIехьарча слете дешархой производственни бригадаша мел баьча балха итогаш еш гучадаьлар уж бригадаш дукхагIа хиларал совгIа цар болх а дуккха дикагIа хинналга. Нагахьа санна 1957-ча шера республика колхозийи совхозийи кхашка болх беш 1580 саг юкъе а воагIаш шовзткъа бригада мара хиннаеце, хIаьта хIанз уж вурийтта эзар саг юкъе а воагIаш ши бIаьи ткъестен я.

Соахка дешархой производственни бригадашта тIакхийттар комсомольско - кагирхой лагеракашка къахьегаши салоIаши бараш. Укх шера аьхки цу тайппара лагераш кхойтта яр вай республике.

Дог гIоздоахаш да укх шера Наьсарен района дешархой бригадай гIулакхаш а. Шийтта бригаде болх беш вар 169 саг. Цар хьалкхеяьй хьажкIа, шекара свекла, коартол. ДIаегIай итташ эзараш сомий гаьнаш. Цар кулгаща Iалашъяь я ЖIайрахьара йоккха сомий беш. Цу тайппара бешамаш дIаегIай Наьсарен № 2 йолчеи Яндареречеи юкъерча школай дешархоша. Дешархоша шоаш баьча балхах деррига даькха ахча шийтта эзар сом да.

Белггала ба укх шера Ачхой-Мартана района школай бригадаша баь болх а.

Къахьегаш хиларал совгIа сакъердаме салоIаш а хилар укх шера дешархой - производственни бригадай членаш.

Слета болх чакхбоаллаш республика берригача дешархошка даь кхайкарал тIайицар. Цул тIехьагIа яхье котбаьннарашта дIа-юха тела Ше байракхаш, мaьхера совгIаташ, грамоташ елар. Ерригача показателех яхье хьалхара моттиг Сунженски района дешархоша яьккхар. Царга кхаьчар дIа-юха тела Ше байракх.

А. АЗИНА.

ВЬЕТНАМА ДЕМОКРАТИЧЕСКИ РЕСПУБЛИКА. Ханойски трикотажни фабрике. ТIеххьара уоамаш дешаш ва агитатор Нгуен Тхи Лиен Хыонг.

Л. Портера сурт.

КНИЖКАШ ДЕШАРАШ РАЬЗА БА

Дукхача наха яйза ца Iеш езаш а я химикий культура Щен профсоюзни библиотека. Цкъа венар шозлагIа ва дог отташ хул укхаза вена саг, хIана аьлча царна махетта вIаштIехьбаьккха дIахьу укхаза болх. Хила доаттIача тайпара кийчдаь да сийрда доккха дешара цIа. Хьалтеха доахк хоза кийчдаь плакаташи стендаши. Полкаш тIа хоза нийсдаь латт тайп-тайпарча тематиках дола книжкаш. СапаргIата, цIена я массанахьа. Из ше меллар селла дика вIаштIехьдаккха карагIдаьннад библиотека керте латтача Ревенко Мария Ивановнаси библиотека активисташи шоашта хьалхашка латта декхараш дика довза а довзаш кхоачашдендаь.

Дуккхача дешараша боккхача безамца дувц библиотеко халданза беш болча кхетама балхах лаьца. Библиотеке веначоз эшаш дола книжка, журнал харжа новкъостал деш, Iимерза йист хулаш, де доагIача тайпара гIулакх деш ба библиотека болхлой. Цудухьа 1.200 совгIа саг ва укх библиотеке дIаязвенна.

Боккха болх бу библиотечни совето а. Уж ба болхлой, дешархой, хьехархой, студенташ верріга а пхийтта саг. Укхаза мел хулача дешара конференцешка, диспуташка, тематически сайренашка даим хьинаре дакъа лоац цар.

Грозненски химкомбината № 3 йолча кагирхой общежитешка каст-каста дIахьу цар тайп-тайпара салоIама культурни мероприятеш.

Айхха бувзам лоаттабу библиотека болхлоша №№ 31, 52 йолча грозненски школашца. Дешархошца каст-каста вIашагIбеттaлу библиотека болхлой. Цига цхьана кийч а еш чакхйоах тайп-тайпара мероприятеш. Масала, тематически сайренаш, дешара конференцеш, устни журналаш кийчду, кхыяраш а.

Библиотека беча берригача балха раьза ба дешараш а.

С. ИВАНОВ.

Редактор М. К. ЛЬЯНОВ.

КЪАХЬЕГАМЦА ЧIОАГIДЕННА ДОТТАГIАЛ

ЙИИЛЛА партийни собрани йоаенна тоъал ха яьннаяр. Коммунисташа а парте боацараша а шоаш деш долча лоаццача къамаьлашка белгалдоахар тIайица социалистически декхараш толамца кхоачашдара данза даргдоацараш, дукхача маькха предложенеш тедар. Ерригача совхоза коллектива хьалхашка паттача декхарех хIаравар дог лазаш, болх тоабара ший низ ца кхобеш оарцагIвала кийча волаш хIара болхло хилар хьахьокхаш чакхъяьлар собрани. Цо тешам лу чакхдаха лерхIараш тха коллективо кхоачашдергхиларах. ЦаI массанена тIехьа, массавар цхьаннена тIехьа— из я сона хетачох, тха барттайнача коллектива керттера белгало.

Тешшаме ала йиш я тха совхоза коллектива толамаш духдувла хьаст цIенача дег тIара доагIа доттагIал долга. Тха къахьегамхой доттагIал, хьа а хиннад чIоагI а деннад совхоз тоаяра лоаттабаьча къовсаме, дог гIоздоаккхача къахьегаме.

ДоттагIал сийлахь-доккха гIулакх да. Масала, хьаэцаргья вай тха коллектив. Цунна юкъе ба эрсий, нохчий, гIумкий, селий, черсий, украинцаш, хIирий, эрмалой, вешта аьлча цхьа барт а болаш къахьегача ткъаь къамах болча нахах латт тха совхоза коллектив. Уж ба тайп-тайпара ханаш, шоай оамалаш йола нах. Бакъда цу гIулакхо новкъарле яц царна барт болаш баха, хьаьнала къахьега, шоашта хьалхашка латта декхараш кхоачашдеча вежараша санна цхьана къахьега. Цудухьа во лепац цун деррига гIулакхаш. Аз ях во лелац, хIана аьлча тхоашта каргIдаьнначарех кхоачам хеташ тхоаш доацандаь, хIанз а дукха я тха пайда эца беза резерваш, нийслу цхьадола кхочамбоацараш а. Бакъда тхона карагIдаьннараш хьахиннад коллективa доттагIлен ларда тIа, из барт болаш хиларех.

Тахан къаьстта белгалдаккха безам ба са кадраша кхеяра гIулакх. Тха совхозе укх тIеххьарча хана хьаллаккха опыт йола, кхаш леладу мастераш Керимова Калимат, Калаева Уппа, Мукаева Хадижат. Цхьан хана говзал йоацаш бар уж. Из караерзае царна новкъостал дир дукхача хана дена баьцадаараш леладеча шоаш боккха мастераш болга хьахьекхача Нестерова Галина Ивановнас, Лебедева Надежда Васильевнас. Нохчий мехкараша чIоагIа сий а деш дувц шоай эггара хьалхарча «хьехархоех» паьца.

Сийлахь-боккхача Октябра цIейна накъабоагIаш доккхий толамаш даьхар тха оалхезараш леладераша. 10 сентябре кхоачашдир цар юбилейни шера шоаш тIайица социалистически декхараш. Хьинар долча кулгех хьадаьнна беркат да пачхьалкхенга планал совгIа декка дулхи фуаши.

Из толам а тха совхозе къахьегамхошта юкъе латтача доттагIала лардах хьахинна ба. Са дувца безам ба хьайбаш леладеча бригадах лаьца. Цу бригадаца виъ саг ва. Бригадир ва черсе Тамбиев Тамерлан, хIаьта нохчий — Дадаев Iаддал, Мирзоев Ваха, Витушев Сайда скотникаш ба. Шерра шера доккхий толамаш доах цар хьайбаш кхоабача. Цудухьа массане а сий ду цар, массанена безаш ба уж. Шоай къахьегамца даьккха сий лакха лоаттаду бригада членаша. Хало а оатто а тIакхаьчача цхьана ба. ВIалла дицлургдац сона укх шера июнь бетта лоаман даьгIенашка этта хьал. ЦIаьхха дийлхача лайво кхерам тIатессар хьайбашта. ТIехкIарашка кхаччалца дар цхьайолча моттигашка обвал хинначул тIехьагIа гулденна лоа.

Доккха къонахчал хьахьекхар хьайбаш леладераша. Шоашта боккха кхерам боллаше а диъ дийнахьа Iалаьмате халача хьалашка къахьийгар цар общественни рузкъа кIаллхара доаккхаш. Цхьа бежан далан-зар барт болаш, вежараша санна безаме болх барах.

Уж санна общественни рузкъах дог лазаш, шоашта хьалхашка латта декхараш кхоачашдара хьинаре оарцагIбоалаш бола нах кIезига бац совхоза коллективана юкъе.

БIарг дIа мел кхоач укх совхоза лаьтташ. Ший хьинар а низ а ца кхобеш цар тIа къахьегаш я тха тайп-тайпарча къамех болча нахах латта барттайна коллектив. Гаьнна дIахозаш дек эрсий, нохчий, эрмалой, украинций иллеш.

Уж дек къахьегам, машар, доттагIал хестадеш.

А. ОСЕЦКИЙ,
Грозненски района № 3 йолча совхоза паркома секретарь.

ЛадувгIа, хьажа

РАДИО

21-гIа ноябрь, шинара

8.25 — «Кертана беча балха гигиена» яха беседа (эрсий меттала). 16.15 — «Къона тIехье» (гIалгIай меттала). 16.30 — «Город Аргун» (гIалгIай меттала). 17.00 — Нохч-ГIалгIай ашарий концерт. 17.30 — «Прогресси тохкамаши» яха радиовыпуск.

22-гIа ноябрь, кхаьра

8.25 — Ипполитова — Иванова «Мцыря» яха симфонически поэма. 8.45 — «Вежарашка йола Болгари» яха беседа (гIалгIай меттала) 16.05 — «Къона тIехье». 16.30 — Владимир Ильич Ленин ваьча дийнахьа дена бIаь шу дизарах йола беседа (гIалгIай меттала). 17.00 — Спектакла тIара ашараш. 17.30 — «Къонал» (нохчий меттала).

ТЕЛЕВИДЕНИ

21-гIа ноябрь, шинар

17.30 — Бераштa дола фильм. 17.45 — Телевизионни кердадараш (нохчий, эрсий меттала) 18.15 — Пхе шера транспорт». 18.35 — Киножурнал. 18.45 — «Орга» яхача альманаха обзор (нохчий меттала). 19.20 — Английски метта урок. 19.45 — Кагий бераш, шоана! 20.00 — Лермонтова цIерагIча театра «Тяжкое преступление» яха спектакль.

22-гIа ноябрь, кхаьра

17.30 — Бераштa дола фильм. 17.50 — «Заводо царех доаккхал ду». Передача (гIалгIай меттала). 18.05 — Телевизионни кердадараш. 18.20 — Дунен халкъашта юкъера обозрени: Телезрителий хаттараш та лу жоп. 18.35 — «Техобслуживани Из дика да». Киноочерк. 18.50 — Тхо долча хьошалгIа баьхка суженцаш ба. 19.30 — Кагий бераш, шоана! 19.45 — «Дачники» яха художественни фильм.

РЕДАКЦЕ АДРЕС: г. Грозный, Ленина улица, 11 (3-гIа этаж). Телефонаш: редактора—3-44-96; редактора зам.—3-39-11; бедктокхама секретара—3-34-38; партийни вахареи, культураи, промышленностеи отделий—3-42-30; юрта боахамеи письмойи отделий—3-42-28.

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный, ул. Ленина, 11 (3-й этаж). Телефоны: редактора—3-44-38; зам. редактора—3-39-11; ответственного секретаря — 3-34-38; отделов партийной жизни, культуры, промышленности — 3-42-30; отделов сельского хозяйства и писем — 3-42-28.

«Грозненский рабочий» издательства типографи. Революце проспект, 7/84.

Типография из-ва «Грозненский рабочий», проспект Революции, 7/84.

СФ05377 Заказ № 5500.